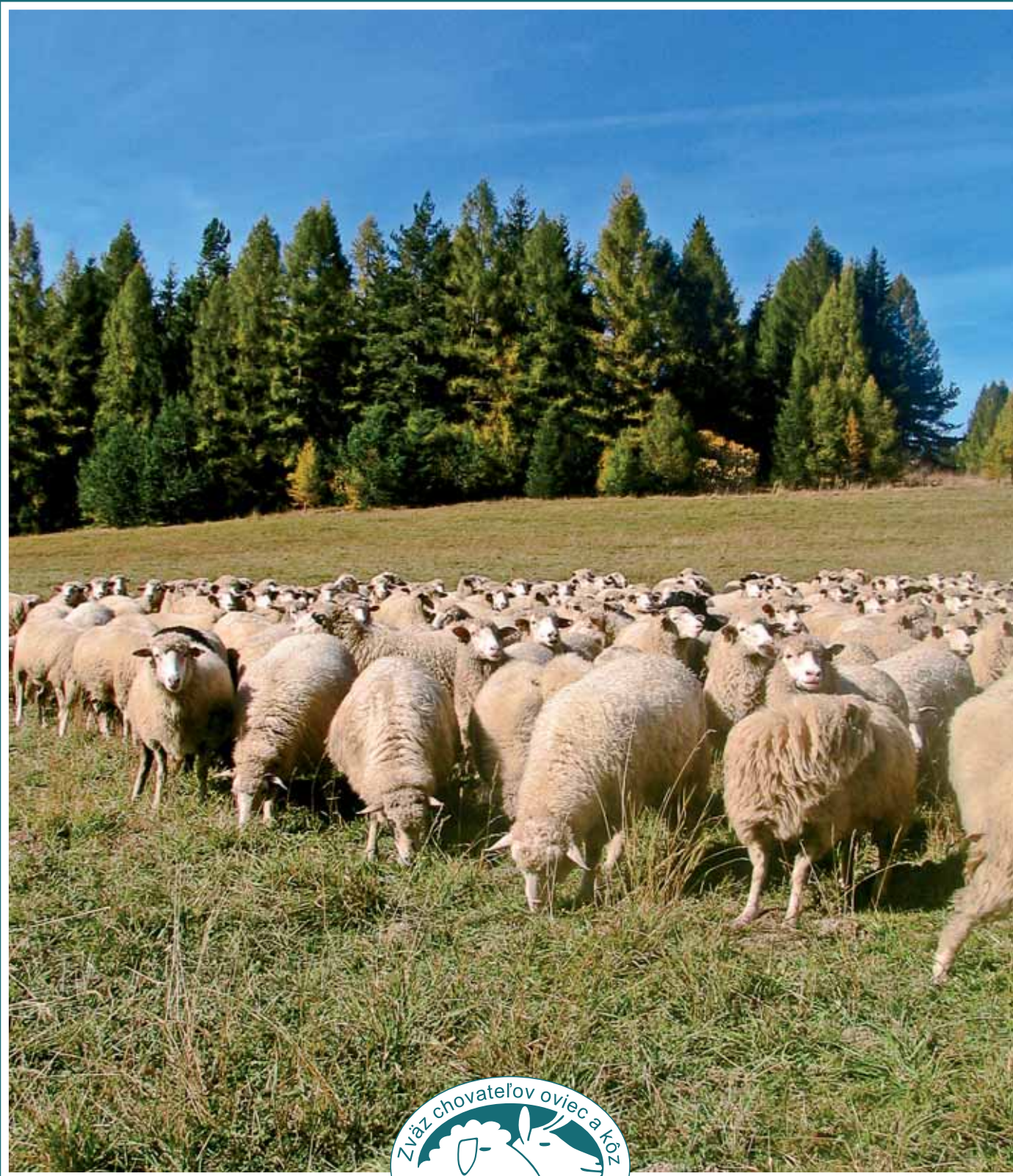

CHOV OVIEC a KÔZ

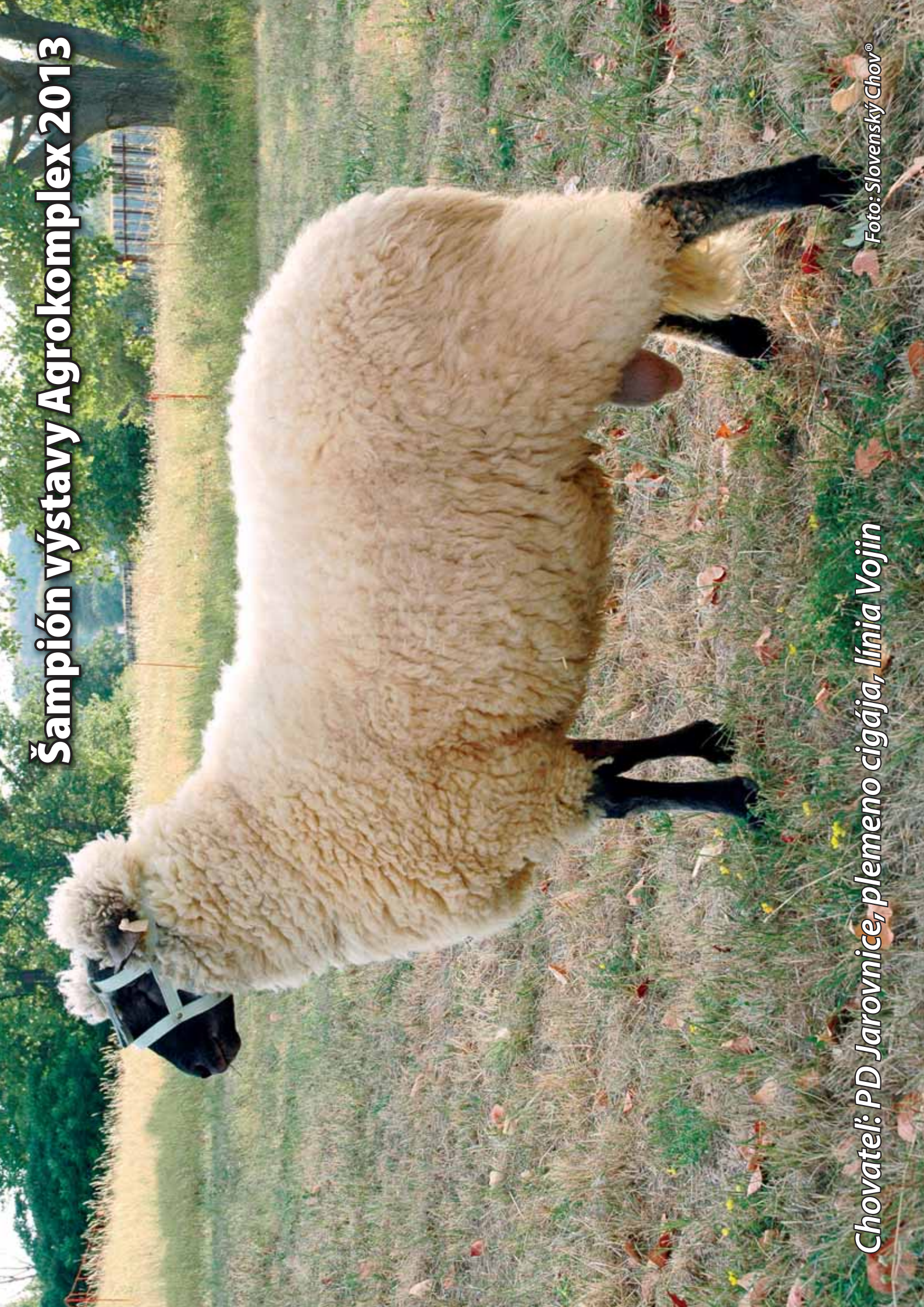
Vydáva Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pre priaznivcov chovu

číslo 4 / 2013

www.zchok.sk

Šampion výstavy Agrokomples 2013

Chovatel: PD Jarovnice, plemeno cigája, línia Vojin

Foto: Slovenský Chov®

Obsah

- 4 Intenzívny chov dojných oviec v Izraeli – podnety na zamyslenie
- 8 Zásady správného vedení porodu ovcí
- 10 Nákupný trh plemenných capkov v Dobrej Nive
- 11 Nákupný trh plemenných capkov v Záborskom
- 12 Návšteva nemeckých chovateľov valaských oviec na Slovensku
- 14 Informácia o Karpatskom redyku 2013
- 14 Karpatský redyk 2013 aneb s ovcami na vandru
- 16 Ako na skorý odstav jahniat
- 17 BONITÁCIE 2013
- 24 DEMETER 2013
- 28 Priateľské stretnutie na Demetera
- 29 Dejiny chovu valaských oviec na Slovensku
- 31 Valaské ovce chované v Nemecku
- 32 História chovu pôvodnej valašky v Nemecku
- 33 Najčastejšie parazitózy oviec a kôz
- 34 Plemenárska inšpekcia SR v chovoch oviec a kôz
- 35 Seč 2013
- 36 Výživa koz v období březosti, porodu, poporodným obdobím a začátku laktace
- 38 Uznávacie konania o uznanie štatútu rozmnožovacieho chovu oviec a kôz
- 38 Uznávacie pokračovania o uznanie štatútu šľachtiteľského chovu oviec

*Vianoce čisté a biele ako sneh,
V živote len radosť, šťastie, zdravie a smiech.
Silvestrovskú náladu a pohodu po celý rok
Vám želá
Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku*

Projekt certifikácie výrobkov „Zlatá ovca, Zlatá koza“

Vážení chovatelia,

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo v spolupráci so Štátnou veterinárnou a potravinovou správou Slovenskej republiky pripravuje projekt certifikácie výrobkov – produktov chovu oviec a kôz. Príprave projektu predchádzal anketový prieskum medzi chovateľmi v priebehu roku 2013. Projekt sa stretol so záujmom chovateľskej verejnosti o „vlastnú“ ochrannú známku ZCHOK

Účelom certifikácie je odlíšiť poctivých spracovateľov od falšovateľov. Práve tí spracovatelia, ktorí vyrábajú výrobky len z ovčieho/kozieho mlieka a mäsa, by mali byť zvýhodnení oproti ostatným, ktorí sa „vezú“ na vlne záujmu o ovčie/kozie produkty. Poctiví výrobcovia by mali dostávať od spotrebiteľov vyššiu cenu ako iní výrobcovia za falšované výrobky. Spotrebiteľ však musí mať zaručenú informáciu o zložení a obsahu výrobku, pričom za kvalitný výrobok bude ochotný zaplatiť aj vyššiu sumu. Túto informáciu mu poskytne viditeľný znak Zlatej ovce/kozy na výrobku a predajni. Len výrobok označený Zlatou ovcou/kozou bude spotrebiteľ považovať za výrobok vyrobený na 100% z ovčieho alebo kozieho produktu.

Predpokladaný rozsah sortimentu výrobkov pre certifikáciu je nasledovný:

Mliečne výrobky

1. Ovčia bryndza nepasterizovaná (100 % ovčieho mlieka)
2. Ovčí hrudkový syr
3. Ovčí hrudkový syr ochutený
4. Ovčí údený syr
5. Ovčia žinčica
6. Kozí hrudkový syr
7. Kozí syr ochutený (soľ, koreniny, olej)
8. Ostatné mliečne

Mäso a mäsové výrobky

1. Jatočné jahňacie resp. kozľacie trupy
2. Jahňacina resp. kozľacie mäso
3. Mäsové výrobky z ovčieho, kozľacieho mäsa

O legislatívnych podmienkach certifikácie, spôsobe prihlasovania a ďalších podrobnostiach budete včas informovaní www.zchok.sk, elektronickou poštou resp. inými dostupnými prostriedkami. Termín spustenia projektu je plánovaný na začiatok dojnej sezóny 2014. V prípade záujmu o vstup do certifikácie nás kontaktujte na zchok@orangemail.sk alebo 0905406284.

Chov oviec a kôz – aktuálne informácie a údaje z PK pre chovateľov a priaznivcov chovu • ročník XXXIII, č. 4/2013 • **Vydáva:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku-družstvo Banská Bystrica • **Šéfredaktor:** Ing. Slavomír Reľovský • **Redakčná rada:** Ing. Igor Nemček, Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc., Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD. • **Adresa redakcie:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica, tel. 0905406284, e-mail zchok.relovsky@orangemail.sk, **Pre-press a tlač:** KURIÉR plus REKLAMA, tel./fax: 053/4414 058, Odborárov 49, 052 01 Spišská Nová Ves • Redakcia nezodpovedá za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov • **ISSN 1336-4715**

Hmotnosť baranov bola často cez 100 kg

Intenzívny chov dojných oviec v Izraeli – podnety na zamyslenie

Začiatkom novembra tohto roku sme mali možnosť zúčastniť sa tematického zájazdu organizovaného firmou Fullwood-CS, s.r.o. Troubsko v spolupráci s Izraelskou firmou Afimilk, Ltd.. Účastníci cesty sa bližšie zoznámili s intenzívnym chovom dojných oviec v Izraeli, s podmienkami strojového dojenia, umelým odchovom jahniat a využívaním sofistikovaných systémov kontroly mliekovej úžitkovosti a manažovania stáda, s využitím elektroniky a počítačovej techniky. Služobná cesta bola výborne organizovaná a pre všetkých účastníkov mimoriadne zaujímavá po stránke odbornej, kultúrnej a aj spoločenskej. V prvé dva dni sme sa zúčastnili seminára organizovaného firmou Afimilk, Ltd., na ktorom špecialisti firmy (Dr. Shlomi Azran a Dr. Keim Leibovitz) poskytli detailné informácie o chove oviec v Izraeli a najmä poukázali na vysokú efektívnosť manažovania intenzívneho chovu dojných oviec a kôz. Zoznámili nás so špičkovou dojacou technikou, certifikovanými mliekomermi, elektronickou identifikáciou oviec a kôz a softvérom využívaním pri manažovaní stáda. Podrobne nás informovali tiež o zásadách manažovania stáda oviec v jednotlivých fázach reprodukčného cyklu a laktácie, s dôrazom na výživu a využívanie biotechnologických metód v praxi (AI, synchronizácia a stimulácie ruje, využívanie melatonínu v mimosezónnom období). Posledné dva dni boli venované návštevám intenzívnych chovov oviec a kôz s vysokou produkciou mlieka (700-800 litrov za rok u oviec), s detailne prepracovaným manažovaním chovu, s dôrazom na dojnú periódu a umelý odchov jahniat.

^{1,2} Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD.

³ Ing. Igor Nemček

¹ Centrum výskumu živočíšnej výroby v Nitre

² Slovenská poľnohospodárska univerzita Nitra

³ Roľnícke družstvo HRON, Slovenská Lupča

V predkladanom príspevku by sme sa chceli podeliť s čitateľmi časopisu Chov oviec a kôz s niektorými zaujímavosťami súvisiacimi s chovom dojných oviec, ktoré boli

pre nás veľmi zaujímavé a podnetné. Hneď v úvode príspevku je treba uviesť, že Izrael patrí k špičke chovateľov dojných oviec vo svete a ak posudzujeme chov

podľa produkcie mlieka na bahnicu a rok, tak Izraelskí farmári patria v tomto smere k absolútnemu vrcholu. V Izraeli sa v súčasnosti chová 533 tis. oviec, a to u cca 2400 chovateľov (priemer 220 ks/farmu). Vo väčšine prípadov ide o intenzívne, v menšej miere polointenzívne farmy. V špičkových farmách dojných oviec ale vždy ide o chovy intenzívne, s počtom

bahnic často viac ako 1000 ks. V prevažnej väčšine týchto chovov chovajú polotučnosťové plemeno assaf (v menšej miere čistokrvné awassi). Bahnice sú celoročne ustajnené, bez využívania pastvy, s častejším pripúšťaním (bahnenie 3 x za 2 roky). Produkcia mlieka jednotlivých bahnic je preto v Izraeli udávaná v prepočte na laktáciu a v prepočte na rok. V priemere sa produkcia mlieka za laktáciu pohybuje medzi 250 až 660 kg. To znamená, že v špičkových chovoch dosahujú od bahnic v priemere 700 až 800 litrov za rok. Pri intenzívnej reprodukcii dosahujú v chovoch v priemere 1,4 až 1,5 bahnení za rok, priemerná veľkosť vrhu je 1,6 jahňaťa, čo v prepočte znamená, že bahnica vyprodukuje až 2,4 jahňaťa za rok. Pri tak vysokej produkcii mlieka je logické, že odchov jahniat je výhradne umelý, s využitím mliečnych kŕmnych zmesí, po ktorom nasleduje intenzívny výkrm, a to

až do hmotnosti 60 kg u barančiek a 52 kg u jahničiek. Priemerný denný prírastok hmotnosti je pritom 330 až 470 g na kus a deň. Pozoruhodné je, že napriek mimoriadne vysokej produkcii mlieka na bahnicu, väčšia časť tržieb (cca 60%) bola v navštívených farmách z predaja jatočných jahniat (mlieko cca 40%). Tento fakt je ovplyvnený skutočnosťou, že nákupná cena jatočných jahniat je v Izraeli mimoriadne vysoká (5,5 – 6,5 €/kg živej hmotnosti a 10-20 €/kg v mäse) v porovnaní s nákupnou cenou ovčieho mlieka (0,70 €/liter). Spotreba ovčieho mäsa je v Izraeli relatívne vysoká (2 až 3 kg na obyvateľa a rok).

Pri vyššie uvedených číslach sa logicky natíska každému chovateľovi otázka ako je vôbec možné dosiahnuť tak vysokú úžitkovosť. Príčin je zaiste viac. Samozrejme podstatný je genofond. Assaf je plemeno, ktoré dosahuje v Izraeli špičkové parametre. Vytvorené bolo na báze plemena awassi a s využitím východofrízkeho plemena, pričom konečný produkt má 3/8 genetický podiel plemena VF a 5/8 plemena awassi. Okrem Izraela sa vo väčšom množstve chová toto plemeno hlavne v Španielsku

Umelý odchov jahniat (jahňatá staršie ako 3 dni)

(jedno stádo je aj na Slovensku). Bahnice, ktoré sme mali možnosť vidieť boli veľkého telesného rámca, v priemere dosahovali cca 85 kg (ale aj výrazne viac, do 120 kg) a barany mali často viac ako 100 kg (dokonca až 150 kg).

Aj z uvedeného dôvodu majú stajiská v dojárnach často šírku až 40 cm. Ak hovoríme o výbornom genofonde oviec plemena assaf nemožno nespomenúť fakt, že výborné úžitkové parametre dosiahli v Izraeli len na základe selekcie

podľa úžitkovosti matiek. V Izraeli nemajú zatiaľ zavedený systém genetického hodnotenia oviec (s využívaním plemenných hodnôt bahnic a najmä baranov, tak ako je bežné vo vyspelých krajinách Európy). Postupný nárast úžitkovosti je odrazom veľmi prísnej selekcie. V podstate ide o 2 ukazovatele, a to je hraničná hodnota produkcie mlieka pre postupné zasušenie bahnic (1,5 litra mlieka) a druhým ukazovateľom je bezproblémová schopnosť oplodnenia. V praxi to znamená, že ak bahnica nezostane gravidná z dvoch následných inseminácií (prípúšťaniach), tak je z chovu vyraďovaná.

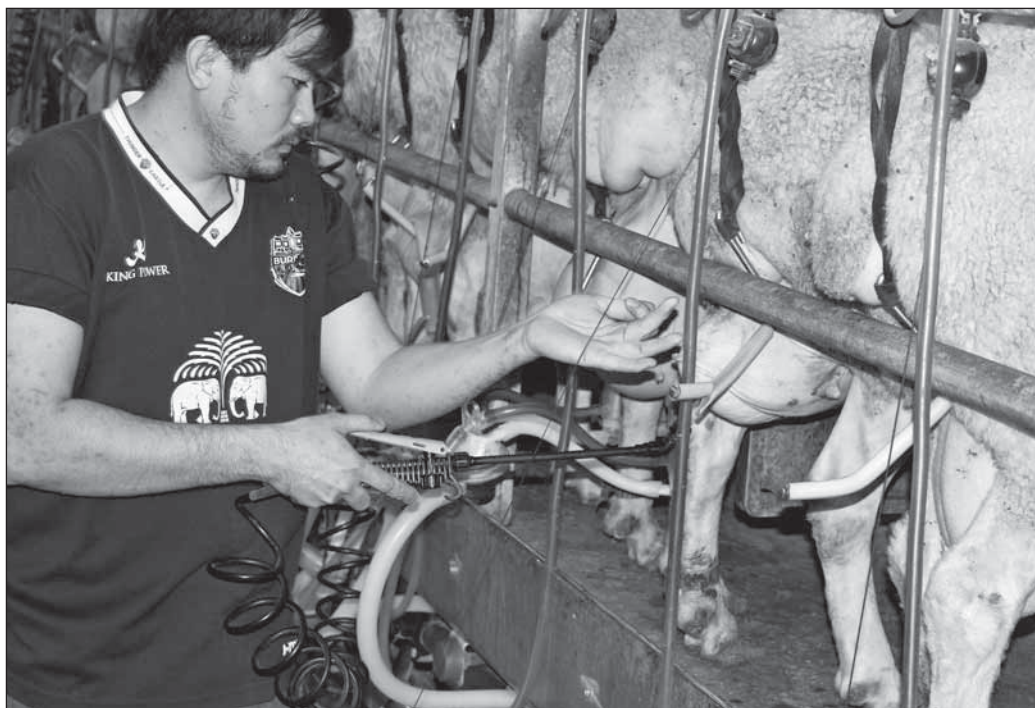
Popri genofonde hlavným dôvodom vysokej úžitkovosti je do detailov prepracované manažovanie stáda počas celého roka, základom ktorého je elektronické označovanie zvierat, využívanie progresívnych technologických systémov (najmä počas dojenia bahnic a pri odchove jahniat), ale najmä racionálna výživa všetkých kategórií oviec, počnúc jahňatami počas umelého odchovu, až po výživu bahnic od ich pripúšťania (resp. inseminácie) po ich zasušenie. O všetkých týchto oblastiach dostali účastníci cesty veľmi kvali-

Vemená niektorých bahnic boli mimoriadne veľké

fikované informácie od zástupcov firmy Afikim, najmä od Dr. K. Leibovitz. Hovorené bolo osobitne o výžive jahničiek vo veku 4 – 12 mesiacov, o manažovaní stáda a výžive bahnic v posledných 35 dňoch gravidity, o manažovaní a výžive bahnic v období bahnenia a následne počas laktácie, o riadení stáda a kŕmení oviec počas pripúšťania (inseminácie), ale aj počas gravidity. Osobitná pozornosť bola venovaná obdobiu zasušania bahnic (dôležité z hľadiska častejšieho pripúšťania v 8-mesačných intervaloch).

Informácie, ktoré sme získali nie je možné vtesnať do 1 príspevku, preto v tomto článku sa obmedzíme len na popis obdobia odchovu jahniat a strojové dojenie, ktoré boli pre nás asi najviac zaujímavé a prekvapivé. Odchov jahniat je, ako už bolo uvedené, umelý, s využitím kvalitných mliečnych kŕmnych zmesí. Prezentované výsledky mortality jahniat počas umelého odchovu boli vcelku dobré (6 – 10%), s relatívne veľkým rozptylom, až do 15 % (na jednej z navštívených fariem bol úhyn 5,4 % z 1129 ks odchovávaných jahniat). Podstatným rozdielom v porovnaní s umelým odchovom jahniat na Slovensku je to, že jahňatá sú od matiek odstavené hneď po narodení. Prvé mledzivo jahňatá dostali priamo z fľaše (30 – 35 st. teplota mledziva) a následne 2 – 3 dni boli jahňatá kŕmené

Dezinfekcia ceckov vemena po ukončení strojového dojenia

mledzivom skupinovo, z vedierok s cumľami alebo mliečného baru, pričom mledzivo bolo dômyselne temperované na požadovanú teplotu. Kolostrum bolo vymieňané denne 3 krát. Po tomto období boli jahňatá odchovávané rovnakým spôsobom ako u nás (mliečne kŕmne automaty Förster-Technik). Izraelskí špecialisti pri prezentovaní výsledkov umelého odchovu jahniat veľmi zdôrazňovali potrebu dokonalej dezinfekcie priestorov pre umelý odchov jahniat, a to

po každom turnuse (chemickou cestou, ale aj plameňom). Ak nie je táto zásada dôsledne dodržiavaná úhyn jahniat môžu byť v podmienkach Izraela až 35 %, čo predstavuje pre chovateľa obrovské ekonomické straty (pri súčasných cenách jatočných jahniat). Veľkú pozornosť venujú prevencii proti kokcidiózam (problém 20-30 dní po narodení; sulfonamidy). Dobré skúsenosti pri umelom odchove mali s pridávaním monenzínu a tetracyklínu do skrmovaného

mlieka. V zimnom období používali počas odchovu infračervené lampy. Počas odchovu skrmovali granulované, nie sypké krmivo. Po zhruba 35 dňom umelom odchove jahňatá presúvajú do výkrmne, kde ich intenzívne kŕmia, a to až do hmotnosti 60 kg pri baránkoch a 52 kg pri jahničkách.

Mimoriadne zaujímavá bola pre účastníkov cesty oblasť strojového dojenia s ohľadom na vysokú produktivitu práce a produkciu mlieka. V súvislosti s dojením oviec si treba uvedomiť, že bahnice sú za laktáciu dojené prakticky len 5 mesiacov. Pri systéme bahnenia 3 krát za 2 roky chovatelia v intenzívnych chovoch už na 50. deň po obahnení ovce synchronizujú (CIDR), na 65. deň inseminujú a na 120. deň (55. deň po AI) robia diagnostiku gravidity. V prípade, že bahnica zostane po AI gravidná už na 86. deň po pripúšťaní začínajú s postupným zasušaním bahnic. Za veľmi dôležité považujú potrebu, aby bahnica pred ďalším bahnením stála 60 dní na sucho. Aby sa všetky tieto rozhodujúce obdobia zvládli na požadovanej úrovni je potrebná elektronická identifikácia oviec, ktorá umožňuje racionálne vytvárať skupiny, v závislosti od produkčného štádia, čomu samozrejme zodpovedá aj výživa. Po obahnení oviec sa 3 dni vydája osobitne mledzivo (využíva sa pri umelom odchove jahniat; viď vyššie). Od 4. dňa sa

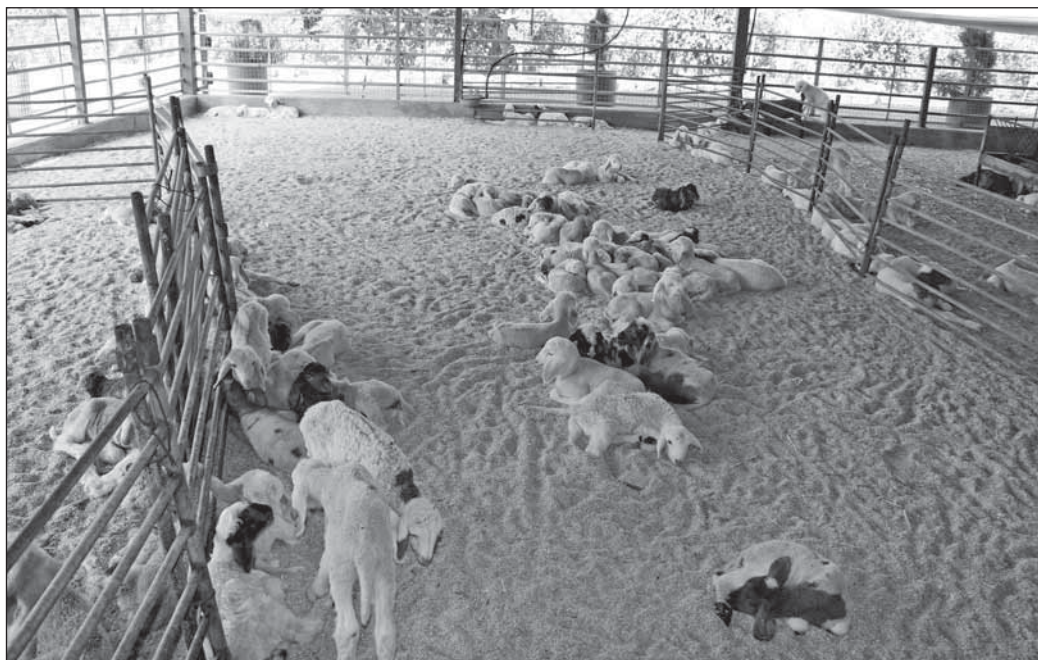
Dojenie bahnic plemena assaf v dojárni 2x36 ks

vydávajú komerčné mlieko v dojárňach. Na všetkých 4 navštívených farmách boli dvojradové dojárne (2x24 až 2x36 stojísk) umožňujúce rýchly odchod zvierat. Na 3 farmách bol počet dojacích strojov rovnaký ako počet stojísk, na jednej farme bol 1 dojací stroj na 2 stojiská. Na farme, kde sme mali možnosť vidieť priebeh strojového dojenia dojili 2 dojiči 72 bahníc v jednom cykle (2x36 ks)!!! Hodinový výkon dojárne bol 700 – 800 ks oviec. Celkom dojili 1500 bahníc. Napriek skutočnosti, že viaceré bahnice vyprodukovali na pôdoj viac ako 2 litre mlieka (1 bahnica nadojila za 3,5 minúty 4,03 litra), ani jedna z oviec nebola strojovo dodávaná!!! Čas dojenia jednej ovce bol v priemere 2–2,5 minúty. Maximálny tok mlieka, ktorý sme stihli pri dojení zaznamenať bol 1,7 litra za minútu. Sťahovanie ceckových nástrčiek bolo automatické ak sa prietok mlieka zastavil resp. dosiahol stanovenú hodnotu. Pri strojovom dojení boli veľmi účinne využívané špeciálne háky na zavesenie vemien (tzv. Sagi hook). Tieto háky umožnili vyhovujúce vydojenie vemena, a to aj v prípade, že tvarové vlastnosti vemena a najmä postavenie ceckov nebolo dobré (horizontálne postavenie ceckov).

Podnetov na zamyslenie získali účastníci cesty v Izraeli podstatne viac, a to najmä v oblasti manažovania stáda v súvislosti s využívaním progresívnych systémov identifikácie zvierat a biotechnologických metód, v oblasti výživy a kŕmenia oviec podľa produkčného štádia, atď. S týmito poznatkami sa pokúsime s Vami podeliť v niektorom z ďalších čísel časopisu Chov oviec a kôz.

Tematický zájazd bol po každej stránke vydarený...

Pri umelom odchove bola pohoda

Jahňatá do 3 dní sú napájané mledzivom

Špeciálne háky na zavesenie vemien počas dojenia

Zásady správného vedení porodu ovcí

Období bahnění patří mezi bezesporu mezi nejnáročnější období chovatelského roku, od něhož se v podstatné míře odvíjí budoucí ekonomický zisk chovu. Vzhledem k nutnosti zajištění kvalifikovaného a dostatečně erudovaného dozoru nad bahněním stáda je proto snaha toto období zkrátit. Chovatelským cílem je proto během prvních 10 dní bahnění obahnit 85% bahnic, 11. až 21. den obahnit 10% bahnic a dále již bahnit maximálně 5% stavu bahnic. Totoho cíle je možné dosáhnout správnou přípravou stáda na připouštění a správným připuštěním stáda.

MVDr. Radek Axmann

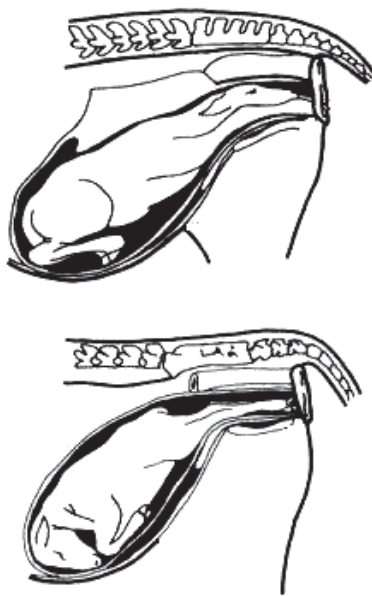
Fyziologie porodu ovcí

V průběhu jednoho měsíce před porodem pozorujeme na bahnicích zvětšování mléčné žlázy a svěšení břicha. V průběhu pár dní před porodem se přidávají otoky a zarudnutí zevních pohlavních orgánů, svěšené břicho a uvolnění pánevních vazů. Bezprostřední porod bahnice předznamenává její neklid, časté vstávání a uléhání, hrabání, „bekání“, časté kálení, močení.

Fyziologický porod probíhá ve třech stádiích: otevírací, vypuzovací a porodní. Během **otevíracího stádia** (trvajícího 2 – 6 hod.) dochází ke kontrakcím dělohy. Na zvířeti pozorujeme neklid. Z děložního krčku je uvolněna hlenová zátka, takže ve stydké štěrbině můžeme pozorovat hlen. Postupnými stahy děložního svalstva jsou do děložního krčku vtačovány plodové obaly s plodovými vodami, čímž dojde k jeho postupnému rozšíření a k rozšíření měkkých porodních cest. Na závěr otevíracího období je v porodních cestách vidět plodový vak s plodovou vodou, který později praská a objeví se částí těla plodu, nejčastěji jeho paznehty. Během tohoto období je zásadně nutné bahnici poskytnout klid a do průběhu porodu žádným způsobem nezasahovat. Bahnici ponecháme na místě, které si sama k porodu vybrala. **Zásadní chybou je přemísťování bahnic nebo jakékoli rušení nebo propíchování plodového vaku.** Jakékoli rušení působí kontraproduktivně, prodlužuje otevírací stádium a nezajistí správnou přípravu porodních cest k vlastnímu vypuzení plodu. Plodový vak nesmí být propíchován, protože plodová voda způsobuje rozmasírování děložního krčku a kluzkost porodních cest před vlastním porodem.

Vypuzovací období trvá podle počtu plodů 20 min. až 2 hod. Do vypuzování plodu se k děložnímu svalstvu zapojují silné stahy břišního lisu. Během tohoto období se v porodních cestách objevují části těla plodu, podle nichž lze posoudit pravidelnost porodní polohy jehněte. Jehňata se rodí ve dvou fyziologických porodních polohách: v podélné přední (60%), během níž se v porodních cestách objevují obě hrudní končetiny, na nichž je položena hlava plodu nebo v podélné zadní (40%), při níž můžeme v porodních cestách pozorovat obě pánevní končetiny. **Pro eventuelní pomoc při porodu je zásadní posouzení polohy plodu:** pokud z porodních cest koukají pouze dvě končetiny, je podstatné rozhodnout, zda se jedná

o končetiny přední (chodidlová plocha paznehtu je otočena dolů, klouby prstu i zápěstí se ohýbají stejným směrem) nebo končetiny zadní (chodidlová plocha paznehtu je otočena nahoru, klouby prstu a kotníku se ohýbají opačným směrem). U fyziologického porodu dochází postupně k vypuzení plodu a přetržení pupečného provazce a k reflexnímu nádechu jehněte. Pokud bahníme ve stáji s použitím porodních choulů, tak bahnici do choulu přemístíme nejdříve po porodu prvního plodu (společně s jehnětem), při bahnění na pastvině bahnici i s jehňaty ponecháme na místě, které si bahnice sama vybrala (zpravidla místo dostatečně vzdálené od zbytku stáda, do něhož se bahnice s jehňaty vrací až po vytvoření dostatečné vazby mezi matkou a jehňaty).

Fyziologická poloha přední a zadní:

Během **poporodního období** mizí kontrakce břišního lisu a dochází k vypuzení lůžka (placenty), která by měla odejít během 2 hod., max. do 6 hodin po porodu. Za visící lůžko z porodních cest v žádném případě netaháme (u ovcí je spojení placenty a děložní sliznice velmi těsné a odloučení placenty je složitým hormonálním procesem). Zadržení placenty je potenciálně závažným zdravotním problémem, který **vždy** vyžaduje veterinární ošetření, spočívající v odebrání zdržené placenty a v opakovaném antibiotickém ošetření bahnice.

Zásady správného vedení porodu:

- Zachovat klid a rozvahu.
- Nespěchat v otevíracím stádiu porodu, bahnicím poskytnout pro přirozený průběh klid a vhodné místo.
- Veškerou pomoc směřovat až do vypuzovacího stádia a to pouze v nejnútnejších případech (zjevně velký plod nebo plod s nepravdělnou polohou).
- Pomoc vést **přiměřenou** silou, vždy po přiložení porodních provázek.
- Veškeré případné repositiony provádět v dloze.
- Včas odhadnout svoje schopnosti, v případě komplikovaných porodů včas zavolat pomoc veterinárního lékaře.

Aktivní zásah do porodu je nutný, pokud:

- Porodní bolesti trvají přes 1 hodinu, vlna na zádi je mokrá (indikující prasklý plodový vak) a z porodních cest není vidět žádná část jehněte.
- Z porodních cest je vidět část jehněte a porod i přes porodní bolesti nepokračuje.
- Viditelná část jehněte indikuje nepravdělnou polohu (je vidět pouze ocas bez pánevních končetin nebo pouze hlava bez jedné nebo obou hrudních končetin).
- Pokud není bahnice schopná dále pokračovat aktivně v porodu (dlouhotrvající porody) nebo se neobjevují pravidelné porodní bolesti.

Nezbytnými porodními pomůckami jsou: porodní provázky, lubrikant pro zvlhčení porodních cest, mycí a dezinfekční prostředky, dezinfekční prostředky k dezinfekci pupku jehňat a lékárnička (s minimálním vybavením Oxytocin inj., Respirot gtt., Kofein inf.).

Nepravidelné polohy – podložení hrudních končetin:

Pokud do porodu musíme zasahovat, pak zásadně vždy po důkladném umytí a dezinfekci rukou s ostříhanými nehty a po nanesení dostatečného množství lubrikačního prostředku na ruce. V případě aktivního zásahu do porodu vždy přikládáme porodní provázky na končetiny (zatažitelná smyčka musí být umístěna nad zápěstní nebo zánartní kloub s uzlem směřujícím mezi končetiny). V případě potřeby repozice plodu platí, že by chovatel měl reponovat pouze jednoduché nepravidelné polohy (nejčastěji podložené končetiny nebo zvrácená hlava). Cílem repozice je napravení nepravidelné polohy na polohu pravidelnou a následně vybavení plodu. Složitě nepravidelné polohy (kozelce, otočené plody, velké plody, nedostatečně otevřený děložní krček, vybavení mrtvých plodů v rozkladu) patří vždy do rukou veterinárního lékaře! Plody musí být vždy reponovány v děloze (kde je pro tento účel dostatek místa), ne v pánvi. Toto vyžaduje viditelné části plodu po navázání porodních provázků zatlačit mírným tlakem zpět do dělohy. Veškeré manuální úkony

v děloze musí být vedeny s ohledem na zajištění ochrany relativně křehké děložní stěny (mezi ostrou a špičatou částí těla plodu, např. pažnehem, a děložní stěnou by měla být vždy dlaň reponující ruky; končetiny reponujeme vždy pouze za předpokladu, že je držíme za jejich nejvzdálenější konec). Vlastní provedení repozice jednoduchých nepravidelných poloh vyžaduje jednoduchou instrukci veterinárního lékaře nebo zkušeného chovatele. Zaškolení chovatele do správného provedení repozice jednoduchých nepravidelných poloh je účelné i z pozice veterinárního lékaře (chovatel může poskytnout včasné provedení repozice a vybavení plodu). Zda je plod v děloze živý, zjistíme podle jeho zachovalých reflexů – sacího (cucání prstu po zasunutí do dutiny ústní), očního (pohyb plodu po zatlačení na oční bulvy), mezipaznehtního (stlačení kůže v mezipaznehtním prostoru přivodí pohyb končetiny).

Po každém porodu, při němž zasahujeme do porodních cest, zavoláme do 24 hod. veterinárního lékaře ke kontrole zdravotního stavu bahnice a k jejímu případnému antibiotickému ošetření, zejména s ohledem na další

bezproblémovou reprodukci bahnice.

Po porodu zajistíme ošetření (odstranění zbytků plodových obalů) dýchacích cest jehněte a dezinfekci jeho pupku (MISTRAL, distribuce Iframix s. r. o.) a zkontrolujeme mléčnou žlázu bahnice, případně odstříkneme mazovou zátku strukového svěrače. Jehňata ošetříme některým z probiotických preparátů. Jedinečnou úlohu zde hraje Lamb Aid (distribuce Bioferm CZ spol. s r. o.), mikroživinová perorální pasta, která jako jediná na našem trhu zajistí jehňatům současně dotaci pasivních protilátek, C-quardu (tj. směs rostlinných výtažků pro přirozený management zdravého střeva a imunity vůči kokcidioze), probiotik, omega 3 kyselin, antioxidantů, vitamínů a stopových prvků. S ohledem na prevenci klusavky ovcí dbáme na důkladný úklid placent a všech plodových obalů a s ohledem na prevenci mastitid dbáme na dezinfekci porodních míst a choulů. Pro úpravu stájového prostředí, zlepšení hygieny a vysušení hluboké podestýlky má v chovech ovcí neoddiskutovatelnou roli MISTRAL, obsahující speciálně upravené jílové minerály s vysušujícími vlastnostmi a směs éterických olejů. □

Vyhodnotenie NT na plemených baranov v roku 2013 podľa plemien

Plemeno	Počet prihlásených baranov	Počet predvedených baranov	Počet baranov zaradených do triedy					Počet vyradených baranov	Počet zaradených do plemenitby	ROK 2012	INDEX 13/12
			ER	EA	EB	I	II				
askánske merino	3	3	0	3	0	0	0	0	3	3	100,00
berrichone du cher	27	25	8	8	8	1	0	0	25	21	119,05
cigája	374	349	153	146	34	0	0	16	333	376	88,56
charollaise	21	21	2	12	6	0	0	1	20	3	666,67
île de france	59	56	10	30	10	3	1	2	54	67	80,60
lacaune	191	172	50	72	39	9	1	1	171	144	118,75
merino	20	20	8	10	1	1	0	0	20	14	142,86
nemecká čiernohlavá	6	5	0	1	3	0	0	1	4		
romney marsh	8	7	3	4	0	0	0	0	7	7	100,00
slovenská dojná ovca	245	221	64	124	24	2	0	7	214	229	93,45
suffolk	39	38	6	15	13	3	0	1	37	52	71,15
valaška	9	9	6	1	2	0	0	0	9	15	60,00
východofrízske	15	15	8	6	1	0	0	0	15	16	93,75
zošľachtená valaška	295	261	79	138	32	5	0	7	254	263	96,58
Celkom	1 312	1 202	397	570	173	24	2	36	1 166	1 210	96,36
ROK 2012	1 340	1 258	429	572	169	40	0	48	1 210		
INDEX 13/12	97,91	95,55	92,54	99,65	102,37	60,00		75,00	96,36		
ROZDIEL 13-12	-28	-56	-32	-2	4	-16	2	-12	-44		

Vyhodnotenie NT na plemených capov v roku 2013

Miesto nákupného trhu	Dátum konania NT	Prihlásené [ks]	Predvedené [ks]	Zaradené do výsledných tried					Vyradené [ks]	Zaradené do plemenitby
				ER	EA	EB	I	II		
PD Mestečko - Dupková	15.05.2013	4	3	0	2	1	0	0	0	3
Agrokomplex Nitra	23.08.2013	9	9	8	1	0	0	0	0	9
Dobrá Niva pri Zvolene	06.09.2013	3	3	3	0	0	0	0	0	3
Záborské	11.10.2013	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkom		20	15	11	3	1	0	0	0	15
ROK 2012		22	19	15	1	1	1	0	1	18
INDEX 13/12		90,91	78,95	73,33	300,00	100,00	0,00		0,00	83,33
ROZDIEL 13-12		-2	-4	-4	2	0	-1	0	-1	-3

Nákupný trh plemenných capkov v Dobrej Nive

Vážení čitatelia, v tomto príspevku vás chcem oboznámiť s priebehom a výsledkami nákupného trhu plemenných capkov v Dobrej Nive u pána Jána Pavelku. Nákupný trh capkov prebehol pod patronátom Slovenského zväzu chovateľov.

U pána Pavelku je usporadúvanie nákupných trhov už dlhoročnou tradíciou. Pán Pavelka je človek, ktorého koníček je hospodárstvo, chov zvierat a najmä kôz, ktoré sú jeho srdcovou záležitosťou. Nákupný trh bol ako vždy zorganizovaný na veľmi dobrej úrovni. Žiaľ vinou nedostatočnej komunikácie medzi vedením SZCH a chovateľmi sa na trh s plemenným capkom nedostavila chovateľka pani Molčanová, ktorej vedenie SZCH neoznámilo zmenu termínu nákupného trhu. Z tohto dôvodu boli na nákupnom trhu hodnotené iba tri plemenné capky od chovateľa pána Pavelku.

Ing. Pavol Gúgľava

ZCHOK na Slovensku-družstvo

Všetky tri capky boli veľmi dobre odchované, všetky boli bezrohé, jeden mal hmotnosť 33 kg a ostatné dva zhodne po 34 kg.

Plemenné capky hodnotila komisia v tomto zložení:

Ing. Július Šutý, predseda komisie

MVDr. Milan Cikrai

Ing. Jarmila Dubravská, PhD.

Ing. Milan Petrovič

pán Peter Vároš

Zapisovateľ bol Ing. Pavol Gúgľava.

Predvedené plemenné capky od chovateľa pána Pavelku spĺňali kritériá na ohodnotenie, čo sa týka veku nad 5 mesiacov v deň konania nákupného trhu a živej hmotnosti nad 32 kg. Jeden capko bol narodený 10.2.2013 a dvaja (bratia) 12.2.2013. Capky boli po matkách s vynikajúcou mliekovou úžitkovosťou, capko,

katalógové číslo 1 je od matky, ktorá nadojila na prvej laktácii 1041 kg mlieka s obsahom tukov 3,1%, počet bodov za mliekovú úžitkovosť matky dosiahol 56. Capky katalógové čísla 2 a 3 sú od matky, ktorá nadojila na prvej laktácii 1054 kg mlieka o tukovosti 4,6%, takže počet bodov za mliekovú úžitkovosť matky dosiahol maximum 60 bodov.

Všetky capky boli po jednom otcovi línie Lax, všetkým hodnotiaca komisia prisúdila za exteriér maximálny počet 20 bodov. Capko katalógové číslo 1 dosiahol 96 bodov z maximálne 100 bodov, čo zodpovedá výslednej triede ER. Capkovia, katalógové čísla 2 a 3 sú od jednej matky za mliekovú úžitkovosť matky dostali maximum 60 bodov a za hodnotenie exteriéru 20 bodov, keďže mali aj maximálny počet bodov aj za hodnotenie plodnosti, dosiahli v hodnotení po 100 bodov, čo je najvyšší možný počet, ktorý samozrejme zodpovedá triede ER.

Na záver chcem poďakovať pánovi Pavelkovi za poskytnutie priestorov a pomoc pri or-

Hodnotenie

ganizácii tohto podujatia. Škoda že ostatní chovatelia, ktorí majú šľachtiteľské chovy kôz nemajú záujem o produkciu plemenných capkov, týka sa to najmä veľkochovov. Tento roku bol o capkov veľký záujem aj z úžitkových chovov, čo v minulosti nebývalo pravidlom. Preto apelujem na chovateľov, ktorí majú šľachtiteľské chovy, aby nechávali po najlepších matkách capky na ďalší chov, aby si naši chovatelia mohli zakúpiť plemenných capkov na Slovensku a neboli odkázaní na import z Českej republiky. □

Hodnotiaca komisia

Predvádzanie

Vyhodnotenie nákupného trhu

Miesto NT: Dobrá Niva pri Zvolene

Dátum NT: 06.09.2013

Identifikácia stáda	Počet prihl.	Počet predv.	Počet zaradených do					Celkom zarad.	Počet vyrad.	ER/zar. [%]
			ER	EA	EB	I	II			
611 817 218 Ján Pavelka	3	3	3	0	0	0	0	3	0	100.00
801 818 101 Molčanová A, Selce 7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0.00
Celkom za NT 06.09.13	4	3	3	0	0	0	0	3	0	100.00

Nákupný trh plemenných capkov v Záborskom

Vážení čitatelia, v tomto príspevku vás chcem oboznámiť s priebehom a výsledkami nákupného trhu plemenných capkov v Záborskom. Nákupný trh capkov prebehol za pekného počasia v peknom prostredí v areáli detského ihriska pred miestnou reštauráciou. Patronát nad nákupným trhom mal Slovenský zväz chovateľov v zastúpení pani Ing. Mularčíkovej, ktorá je tiež chovateľkou kôz a tiež mala na nákupnom trhu dvoch plemenných capkov. Tento nákupný trh začína získavať svoju tradíciu, keďže v tomto roku sa tu uskutočnil nákupný trh capkov už štvrtý krát. Chcem zdôrazniť, že toto podujatie by bez príspevnia pani Ing. Mularčíkovej, ktorá do organizácie zapojila aj svoju rodinu, nebolo reálne.

Ing. Pavol Gúglava

ZCHOK na Slovensku-družstvo

Na nákupný trh boli vytvorené ideálne podmienky, vrátane dobrého počasia. Na trh boli prihlásení štyria plemenní capkovia, dvaja od organizátorky trhu pani Mularčíkovej, jeden od pani Čekanovej zo Sabinova a jeden od pani Molčanovej z obce Selce pri Poltári. Capko od pani Molčanovej mal byť hodnotený na nákupnom trhu v Dobrej Nive, ale žiaľ nedostatočnou komunikáciou medzi vedením SZCH a chovateľkou, keď jej nedali vedieť o zmene termínu nákupného trhu v Dobrej Nive, musela ísť pani Molčanová na trh s capkom do Záborského, čo je pre ženu ktorá je na dôchodku dosť náročné, aj časovo aj finančne.

Všetky štyri capky boli veľmi dobre odcho-

vané, dva od pani Mularčíkovej boli rohaté, ostatné dva boli bezrohé.

Plemenné barany hodnotila komisia v tomto zložení:

Ing. Slavomír Reľovský, predseda komisie

MVDr. Valerián Kvokačka

Ing. Jarmila Dubravská, PhD. sa nezúčastnila

Ing. Martina Rafajová

Ing. František Bujňák

Zapisovateľ bol Ing. Pavol Gúglava.

Predvedené plemenné capky od chovateľiek Ing. Mularčíkovej, pani Čekanovej a pani Molčanovej splňali kritériá na ohodnotenie, čo sa týka veku nad 5 mesiacov v deň konania nákupného trhu a živej hmotnosti nad 32 kg. Capkovia od Ing. Mularčíkovej boli narodené

Posudzovanie semenníkov, MVDr. Kvokačka

11.3.2013 (bratia) a mali hmotnosť zhodne po 32 kg, ich matka dosiahla na druhej laktácii 1276 kg mlieka, komisia ohodnotila ich exteriér zhodne 16 bodmi a dosiahli výsledné triedy EB obidvaja capkovia boli rohatí. Capko od pani Čekanovej je narodený 28.1.2013, mal hmotnosť 51 kg a pochádza po matke, ktorá nadojila na prvej laktácii 915 kg mlieka, žiaľ u tohto capka sa vyskytol na ušiach pigment, čo sa odrazilo aj na hodnotení exteriéru, keď hodnotiaci komisia mu za exteriér pridelila len 16 bodov, napriek tomu capko dosiahol výslednú triedu ER, ale mohol byť predaný len do úžitkového chovu, capko je bezrohý. Capko od pani Molčanovej je narodený 3.3.2013, mal hmotnosť 32 kg, tiež bol bezrohý. Komisia pridelila tomuto capkovi 12 bodov za exteriér, je od matky, ktorá nadojila na prvej laktácii 1175 kg mlieka, spolu dosiahol 80 bodov, čo zodpovedá výslednej triede EA.

Na záver chcem poďakovať Ing. Mularčíkovej za pomoc pri zabezpečení a organizácii tohto nákupného trhu. O ohodnotené capky bol veľký záujem a ihneď sa predali a bolo by sa ich predalo aj viac. Znovu musím konštatovať, že tohto roku bol o capkov veľký záujem a preto je na škodu, že ostatní chovatelia, ktorí majú šľachtiteľské chovy nejavia o odchov plemenných capkov záujem. □

Privítanie komisie

Vyhodnotenie nákupného trhu

Miesto NT: Záborské

Dátum NT: 11. 10. 2013

Identifikácia stáda	Počet prihl.	Počet predv.	Počet zaradených do					Celkom zarad.	Počet vyrad.	ER/zar. [%]
			ER	EA	EB	I	II			
707 202 003 Ing. M. Mularčíková-Helpec	2	2	0	0	2	0	0	2	0	0.00
708 202 001 Čekanova Katarína	1	1	1	0	0	0	0	1	0	100.00
801 818 101 Molčanová A, Selce 7	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0.00
Celkom za NT 06.09.13	4	4	1	1	2	0	0	4	0	25.00

Návšteva nemeckých chovateľov valaských oviec na Slovensku

Počas nádherných dní tohtoročného babieho leta, ktoré sme prežívali od polovice septembra až do polovice októbra navštívili chovatelia valaských oviec z Nemecka naše chovy. Samotná exkurzia pozostávala z dvoch popredných chovateľov valaských oviec v Nemecku a to Christel Simantke z Hessenska a Waltera Fritza z Baden-Württembergu, s ktorými pricestovali mladí študenti a pracovníci zoologických záhrad.

¹ Doc. Ing. Karol Kočík, PhD.

² Ing. Július Šutý

¹ predseda Klubu chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK

² ZCHOK na Slovensku - družstvo

Nemeckí priatelia pricestovali dňa 13. 10. 2013 a najprv navštívili chov v PD Ostrov pri Piešťanoch. Aj keď toto územie patrí len okrajovo ku Karpatom a smerom na juh a juhozápad sa rozprestiera Západoslovenská nížina ako súčasť Panónskej panvy a tým čínom tam nikdy nebola tradícia chovu valaských oviec, je tam zaujímavý chov. Pričinil sa o to tamojší predseda družstva pán Ing. Juraj Schuchmann, ktorý sa nadchol pre valaské ovce. Už od obnovenia činnosti Klubu chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK sa stal jeho členom a v roku 2011 zakúpil stádo valaských oviec priamo v Nemecku. Tento nákup a dovoz na územie Slovenska sprostredkovala pani Christel Simantke, ktorá bola hlavnou organizátorkou exkurzie a vedúcou tejto delegácie.

Odtiaľ sa účastníci delegácie presunuli na

stredné Slovensko. Po krátkej zástavke v Kováčovej, v rámci ktorej sa uskutočnila krátka prednáška o valaských tradíciách na Slovensku a prezentácia vybraných materiálnych artefaktov valaskej kultúry sa exkurzia presunula k v súčasnosti najväčšiemu chovateľovi valaských oviec pánovi Vladimírovi Magnovi. Exkurzie v chove pána Vladimíra Magnu sa okrem nemeckých priateľov zúčastnili aj zástupcovia ZCHOK (pán predseda Ing. Nemček, riaditeľ ZCHOK Ing. Reľovský a Ing. Šutý), ako aj zástupca Klubu chovateľov pôvodnej valašky (Ing. Schuchmann).

Okrem obhliadky stáda v Ponickéj Lehôtke sa nemeckí partneri zamerali na odber vzoriek vlny (pre presné zhodnotenie sortimentu) a vzoriek ušnej chrupavky za účelom analýz DNA. Táto analýza má slúžiť pre porovnanie genetickej príbuznosti stád v Nemecku, Českej republike a na Slovensku. Následne sa priatelia z Nemecka vypravili do oblasti na rozhraní Nízkych Tatier a Muránskej Planiny, t.j. na salaš v Zbojskej. Mohli si čiastočne vychutnať atmosféru koliby a salaša a večer priateľsky podniknúť o stave chovu oviec v Nemecku a na Slovensku v príjemnom prostredí vybudovaného zariadenia Zbojská. Podľa slov p. Simantke v Nemecku majú asi 400-450 ks bahníc a 60 baranov. Chovu valaských oviec sa venuje asi 30 až 35 chovateľov, z toho je 10 chovateľov, ktorí si vedú evidenciu zvierat v chovateľskej knihe (Herdbuchzucht). V tejto chovateľskej knihe je však zapísaných len 160 ks valaských oviec.

Chovatelia valaských oviec v Nemecku majú svoje združenie (Združenie chovateľov a priateľov valaských oviec v Nemecku, o ktorého aktivitách sa môžete dočítať na ich zaujímavej

web- stránke www.walachen-schafe.de. Stránka okrem úvodu obsahuje, údaje o histórii valaských oviec, súčasný opis plemena, aktuálny, cenné informácie o chovateľoch, informácie o nákupných trhoch, ktoré chovatelia v rámci SRN organizujú. Zaujímavosťou je, že na ich stránke je v súpise chovateľov vytvorený priestor a sú tam prezentovaní aj chovatelia z Českej republiky a dvaja chovatelia zo Slovenska. Pôsobivo vyznieva galéria zvierat, teda obrázkov valaských oviec a to tak historických fotografií (neznámej proveniencie) a aktuálnych zvierat chovaných najmä v Nemecku, ale je tam vyobrazený aj veľmi pekný baran čiernej farby zo Slovenska od chovateľa PD Ostrov pri Piešťanoch.

Osobne som sa zaujímal, prečo sa Nemec- kí chovatelia zaujímajú o plemeno oviec, ktoré na ich území nebolo v minulosti významnejšie chované. Navyše treba uviesť, že štátna podpora a podpora z fondov EÚ na chov valaských

oviec v Nemecku neexistuje a to práve z vyššie uvedeného dôvodu, t.j. že toto plemeno nebolo na ich území nikdy v minulosti chované (je de facto nepôvodné). Predmetný chov valaských oviec sa rozvinul hlavne z dôvodu ochrany a zachovávania genofondu európskych plemien, ktorých chov a výskyt je postupne ohrozovaný a to najmä prechodom na chov produkčných plemien. Prevažná časť chovov je z nášho pohľadu malá (napr. v chove pani Christel Simantke je 30 oviec a 1 plemenný baran). Ťažiskovo sa chovatelia zameriavajú na hodnotenie exteriéru zvierat, ako veľmi zaujímavého plemena z hľadiska vonkajšieho habitu a zaujímavého genetického pôvodu.

Po plodnej diskusii v príjemnom prostredí salaša v Zbojskej, kde naši priatelia aj nocovali,

pokračovala exkurzia dňa 14.10.2013 obhliadkou chovov v Zbojskej (úžitkový chov p. Drozdíka).

Exkurzia pokračovala smerom na Liptov na obhliadku chovu PD Liptovské Hole Kvačany. Nemeckí hostia si v lokalite Veľké Borové priamo na pastve mohli pozrieť valaské ovce čierneho farebného rázu, ktoré sú podľa slov pamätníkov pre Kvačiansku dolinu typické. Hostí zaujalo aj veľmi sympatické ovládanie stáda oviec bačom a jeho štvornohým pomocníkom. Z regiónu Liptova sa delegácia presunula cez Oravu na Kysuce. Na hranici Oravy a Kysúc si mohli nemeckí hostia kúpiť výrobky z ovčieho mlieka, aj keď už vzhľadom na končiacu sezónu v dosť obmedzenom sortimente. Poslednou zastávkou návštevníkov z Nemecka

bola obhliadka valaského stáda RD Veľká Rača Oščadnica. Hostí upútala farebná rozmanitosť valaských oviec na Slovensku. Aj na tomto chove boli odobraté vzorky vlny a ušnej chrupavky. Nemecká delegácia prenocovala v penzióne, ktorý prevádzkuje RD Oščadnica a na ďalší deň pokračovala v ceste do Českej republiky.

Na záver možno skonštatovať, že stretnutie s nemeckými kolegami bolo obojstranne považované za veľmi prospešné. Pani Simantke aj jej kolegovia poďakovali za ochotu a príjemný pobyt na Slovensku, prejavili záujem na ďalšej spolupráci so ZCHOK a Klubom chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK na Slovensku v oblasti výmeny poznatkov a skúseností pre záchranu genofondu plemena valaška (pôvodná valaška). □

Informácia o Karpatskom redyku 2013

Počas trochu upršaného septembrového víkendu sa malá delegácia ZCHOK zo Slovenska zúčastnila krátkeho pobytu v Českej republike. Nebola to náhoda, nakoľko v tom čase sa v nádherných priestoroch Valašského múzea v Rožnově pod Radhoštěm uskutočnila milá akcia a to záver tohtoročného „Karpatského redyku“.

Karol Kočík

Na návrší v príjemnom priestore múzea sa asi okolo 12 hodiny objavili poľskí, rumunskí a moravskí pastieri, ktorí dohľadli do lieskovej ohrady (košiara) asi 95 ks oviec. Bol to naozaj zaujímavý zážitok, ktorý podporili aj miestny zástupcovia samosprávy, riaditeľ múzea či členovia SCHOK v ČR.

Slovenskí zástupcovia (Ing. Teplická,

Ing. Šándor, Ing. Reľovský, Ing. Šutý, Ing. Schuchmann, Ing. Kulla, p. Magna a Kočík) sa následne zúčastnili celej ďalšej spoločenskej akcie, ktorá pozostávala z troch častí a to „rozsadu oviec po redyku“, modelovej bonitácie valaských oviec s prezentáciou miestnych názvov valaských oviec v Rumunsku, Poľsku, na Slovensku a Moravskom Valašsku a neskôr bola uvedená ukážka práce pastierskeho psa so stádom valaských oviec chovaných priamo vo Valašskom

múzeu v prírode v Rožnově pod Radhoštěm.

Aby sme sprostredkovali bližšie informácie o tomto zaujímavom a podnetnom podujatí, požiadali som jedného z organizátorov tejto akcie pána Ing. Michala Milerského, PhD. o pomoc, aby nás oboznámil o tom, čo to bol Karpatský redyk a kto sa mu venoval. S jeho láskavým súhlasom si dovoľujeme v našom časopise uviesť podstatnú časť jeho článku o Karpatskom redyku 2013. K nemu možno len dodať, že valaské tradície boli a verím, že aj sú hlboko zakorenené i na Slovensku. Hlavným cieľom Karpatského redyku 2013 bolo naviazanie kontaktov a spolupráce medzi ovčiarmi v oblasti Karpát. Verím, že pre túto myšlienku sa nadchnú aj naši chovatelia.

Karpatský redyk 2013 aneb s ovcami na vandru

Akce Karpatský redyk – Transhumance 2013, byla zakončena dne 14.9. pomyslným „rozsodem“ ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Účastníci Karpatského Redyku, kteří své putování začali 11. května 2013 v rumunském Rotbavu urazili kolem 1350 km po horách Rumunska, Ukrajiny, Polska, Česka i částečně Slovenska. Na trase redyku se nakonec vystřídaly 4 stáda ovcí, prakticky na každý stát jedno. Důvodem byly zpřísňující se požadavky jednotlivých veterinárních správ, nikoliv to, že ovce by nebyly schopny absolvovat tak dlouhou trasu. Střídali se rovněž pastýři, ale dva z nich: iniciátor celé akce Piotr Kohut z polského Koniakowa a rumunský cioban Christian Siuciu přešli celou trasu Karpatského redyku 2013 z Rotbavu až do Rožnova.

Ing. Michal Milerski, PhD.

Na konci srpna byla pod Baraní horou ve Slezských Beskydech ukončená polská etapa redyku, kterou absolvovalo stádo 300 roček z Rumunska dovezených na začátku července do Ustrzyk Dolnych v Bieščadských horách na jihovýchodě Polska. V té době se již stalo

jasným, že další pokračování s rumunskými ovci na území České republiky nebude možné. Důvodem byl požadavek veterinární správy Slezského vojvodství na měsíční karanténu ovcí před překročením hranice (ačkoliv ovce již byly na území Polska skoro 2 měsíce, pohybovaly se však po většinu doby na území Podkarpatského a Malopolského vojvodství). Proto

bylo přistoupeno k náhradnímu řešení a zbytek trasy Karpatského redyku na území ČR absolvovalo stádo místních bahnic a jehnic plemene původní valaška.

Česká část redyku byla zahájena konferencí s ovčáckou a folklorní tematikou v Dolní Lomné dne 31.9. a slavnostním „rozsodem“ v Košařiskách následujícího dne, kde se představila celá řada lidových interpretů a řemeslníků. Obě akce zorganizovalo občanské sdružení Koliba, které organizačně spolu s rožnovským skansenem a JZD Staré Hamry zabezpečovalo českou etapu.

Trasa etapy vedla z Košařisk přes Slavič, Bílý Kříž, Gruň, Konečnou, Bobek, Bumbálku, Hlavatou, Pustevny do Rožnova. Délka denních úseků se pohybovala od 6 do 20 km. Na trase se konaly mezi jinými setkání redyku s Klubem chovatelů původních valašských ovcí, členy souboru Gruník a obyvateli Starých Hamrů na

Gruni, setkání s obyvateli slovenského Klokočova na Konečné a se starostou slovenské Korně na Bobku (nechyběly bryndzové halušky). Moc pěkným zážitkem pro účastníky a sympatiky bylo rovněž setkání s lidovou muzikou Waťasi v předvečer zakončení Karpatského redyku. Ještě jednou jsme absolvovali cestu přes karpatské hory, tentokrát prostřednictvím hudby. Zazněly nejen rumunské, ukrajinské, polské, slovenské a moravské písně ale i třeba maďarské a makedonské nebo vlastní skladby Zbigniewa Waťacha – lídra muziky. Následujícího dne redyk dospěl do svého cíle. Na slavnostním zakončení v areálu Valašského muzea v Rožnově pod Radhoštěm nechyběly delegace chovatelů z Rumunska, Polska a Slovenska. Zejména slovenští chovatelé dorazili v hojném počtu v čele s ředitelem svazu Ing. Slavom Reľovským či předsedou plemenných knih ovcí Ing. Julom Šutym. Hojně byli zastoupení i slovenští chovatelé původních valašek, z nichž zaujal zejména Doc. Karol Kočík hrou na pastýřskou fujaru.

Podle Piotra Kohuta bylo hlavním cílem redyku setkání s lidmi Karpat. V tomto ohledu myslím, že i česká etapa splnila svůj účel. Na své cestě jsme mnoho lidí nepotkali, ale všechna setkání byla přátelská a srdečná. V tomto měl Karpatský redyk obrovskou podporu místních i turistů. Někdo pomohl zahnat ovce, někdo se přidal na kus cesty, někdo zazvonil na zvoničku, či donesl kousek špeku nebo

sýra a na všech bylo vidět, že si odnášejí víc, než donesli. V tom spočívalo kouzlo Karpatského redyku 2013.

Z hlediska chovatele ovcí bylo velmi zajímavé pozorovat, jak se ovce doposud chované v oplůtcích adaptují na putování s lidmi a koňmi, jak se utvářejí jejich vzájemné vztahy, jaký mají denní rytmus, jaká jim vyhovuje rychlost

pohybu v různém terénu, které rostliny preferují apod. Obdivoval jsem pastýřské umění rumunského ciobana Christiho, jeho ostrážitost, předvídavost a upřímnou hrdost na své povolání. Vychutnal jsem si krásu ranního rozbřesku v Beskydech, chuť opečeného špeku při večerním ohni i noci plné hvězd. Jsem rád za ten kus cesty s ovci, za ten kus cesty svým životem.

Ako na skorý odstav jahniat

V posledných rokoch narastá veľký záujem spotrebiteľov o výrobky z ovčieho mlieka. V hre je hlavne ich nutričná hodnota, produkt z domácej (slovenskej) výroby, chuťnosť a neodmysliteľná atraktivita výrobkov zo salaša. I napriek ich vyššiemu cenovému zatriedeniu je dopyt po nich stále vysoký. Za produkciou ovčieho mlieka a kvalitou výrobkov z neho je však schovaný boj chovateľov s ekonomickými problémami v odchove a chove oviec.

Nestačí len zvýšiť stavy dojných plemien oviec ale aj získať viac mlieka od každej ovce.

Pre dostatok suroviny na výrobu syra a iných produktov je však potrebné aby sa mohli bahniče po pôrode začať čo najskôr dojiť, a tak získať čo najviac mlieka.

Veľmi skorý odstav jahniat za pomoci mliečnych kŕmnych zmesí je tou cestou ako síce mať viac mlieka od ovce – ale odchováť aj správne jahňa.

Pri veľmi skorom odstave a odchove s mliečnymi náhradkami sa dajú dosiahnuť rovnaké výsledky pokiaľ sa použije náhradka s obsahom sušeného odstredeného mlieka minimálne 50%. Novorodené jahňatá nemajú v tráviacom trakte enzýmy na trávenie sóje. Mliečnu náhradku na báze sóje a srvátky jahňa nestrávi, v sleze sa dobre nezráža, dochádza k refluxu

do bachora, ku kvasným procesom a zdúvaniu. Pri kvasení navyše dochádza k zmenám črevnej mikrobioty v prospech septikemických kmeňov E.Coli spôsobujúcich vysokú mortalitu. Pri mliečnej náhradke ML-Turbo môžete zvýšiť prírastky na hmotnosti a znížiť mortalitu v prvých dvoch týždňoch na menej ako 10%.

Dnes je viacero postupov a technických pomôcok ako postupovať pri samotnom odchove jahniat.

Zdravé jahňatá sa odstavujú od matiek na 2 až 5 deň (až po prijatí mledziva od matiek a to do 2 hodín po narodení), dávajú sa do pripravených priestorov (dezinfikované, zateplené a suché), vytvárajú sa skupiny podľa veku jahniat, prikrmujú sa len kvalitnými krmivami (seno a slama) a samozrejme kvalitnou mliečnou náhradkou a doplnkovou kŕmnom zmesou.

Požiadavky na mliečnu náhradku sú vyššie (ako napríklad u teliat). Samotné zloženie mliečnej náhradky musí obsahovať čo najviac mliečnych zložiek, kde je započítané aj sušené odstredené mlieko. Mliečna náhradka ML-Turbo s obsahom 50% sušeného odstr. mlieka a s obsahom tuku a bielkovín minimálne 22 %.

Samozrejme nesmú chýbať ani doplnkové látky a vitamíny pre zdravý vývoj organizmu jahniat. Rozrábanie a riedenie mliečnej náhradky sú dané – rozrába sa 150 až 200 gramov náhradky v jednom litri teplej vody (50 °C) a jahňatá sa napájajú z fľaš alebo vedier s cumľom pri teplote 38 – 39 °C. Jahňatá sa musia čo najskôr naučiť piť cez cumel, lebo to je podmienkou pre zaradenie do skupiny pri napájanom automате.

V druhej polovici odchovu na mliečnej kŕmnej zmesi môžeme použiť i zmes s nižším podielom sušeného odstr. mlieka (napr. Profilamm – tuk, bielkoviny 24 %). Je to však otázka vytvárania si ekonomických mantinelov v nákladoch.

Súčasťou kvalitného odchovu jahniat je aj doplnková kŕmna zmes s vyšším podielom lucernových úsuškov alebo drte z lucernového sena.

Pri odchove jahniat pod matkami s odstavom v 5. týždni by mali dosiahnuť hmotnosť 15 kg, no i tu sú podmienky odchovu v oblasti doplnkových krmív, slamy a sena identické ako pri veľmi skorom odstave jahniat.

Na to aby jahňatá v piatom týždni veku dosiahli hmotnosť 15 kg je nutné použiť štartér rešpektujúci fyziológiu trávenia mláďat. Koncentrované krmivo musí obsahovať:

- 18 - 20% bielkovín
- maximálne 25% obilnín, zvyšok energie z bunkových stien (úsušky z cukrovej repy, otruby, lucernové úsušky...)
- nesmú obsahovať pšenicu

Granulované krmivo ML-OV-02 je jedno z mála na slovenskom trhu, ktoré vyhovuje týmto požiadavkám. Neobsahuje pšenicu, obsah ostatných obilnín je minimálny. Vysoký obsah lucernového sena, ktoré nie je šrotované, ale narezané, podporuje činnosť bachora a skoré prežúvanie. Minimalizuje riziko acidózy a zabezpečí vysokú produkciu C3 v bachore. Propionát je nutný na rast jahniat.

Na správny vývoj bachora je nutné zabezpečiť voľný prístup k vode, soli a senu od chvíle, kedy jahňatá začnú dostávať doplnkové krmivo (jadro) v prvom mesiaci je lepšia slama, potom seno z 1. kosby, nie mláďzu.

Koncentrované krmivá musia byť podávané ad libitum až do odstavu, pri odchove so záujmom o skoré pripúšťanie až do hmotnosti 25 kg (približne 60 dní veku). Podávanie koncentrovaných krmív obsahujúcich škrob by malo začať až po 14. dňoch veku: Amylolytická mikrobiota narastie za 3 dni, začne skvasovať škrob. Lenže protozoárne mikroorganizmy, ktoré sú schopné

spracovať produkty trávenia amylolytických začnú rásť až po 14 dňoch. Jahňatá sa veľmi rýchlo dostávajú do acidózy, ktorá narušuje správny vývoj bachora. U jahniat sa rýchlo z bachorovej acidózy stáva metabolická. Vplyvom acidózy sa spomaľuje rast a zvyšuje náchylnosť na kokcidiozu, respiračné a tráviace problémy.

Pri takomto spôsobe kŕmenia jahniat sa hmotnosť 15 kg dá dosiahnuť vo veku 5 týždňov.

Prípravky DOSTO

Neodmysliteľnou súčasťou starostlivosti o jahňatá je aj včasná prevencia pred ochorením. Zvieratá sú vystavené stálemu stresu (odstav, zmena potravy, zmena v kŕmnom postupe, manipulácia, učenie na cumel) to všetko prispieva k tomu, že organizmus je oslabený a tak vystavený vplyvu okolia – invázii baktérií.

Častým hnačkám a infekciám sa dá predísť s prípravkami na prírodnej báze a nie podávaním antibiotík.

Ako alternatíva prírodných liečiv sú tu prípravky na báze éterických olejov z oregana **so silne antibakteriálnym a fungicídnym účinkom**.

DOSTO® Emulsion – éterické oleje oregana naviazané na repkový a slnečnicový olej (aj ako doplnok energie) podáva sa jahňatám preventívne alebo v začiatku hnačky – dávkovačom 1 – 2 ml/3 dní

DOSTO® Liquid – silná koncentrácia éterického oleja – pridáva sa 0,3 – 1 liter na 1 000 litrov vody pre napájanie

DOSTO® TMR – prípravok v práškovej forme – pre zapracovanie do krmiva

Silný účinok prírodnej látky tak podporí organizmus v boji s baktériami.

MVDr. Zuzana Besson

(Agrisvet s.r.o.)

Ing. Ľubor Roháček

(Milki s.r.o.)

BONITÁCIE 2013

Agramil Farm s.r.o. Mojš

AGRO Raslavice

AGRO RASLAVICE s.r.o.

AGRIA a.s. Liptovský Ondrej

Agro Tonyša s.r.o.

Agrodružstvo Bystré

Agrodružstvo Turňa nad Bodvou

Agrofarma s.r.o. Červený Kameň, Lednica-dorast

Agrofarma s.r.o Červený Kameň, Horeňická Hôrka

Agrofarma s.r.o. Červený Kameň, Lednica - robí celá rodina

BONITÁCIE 2013

Agrofarma Šándor, Pleš

AGROTRADE GROUPS.r.o., Turček

Agrochov Liptov s.r.o.

Anna Molčanová, Selce

AT Tatrys.s.r.o.

ASIKS.r.o., Zástranie

Bedejová Eva, Suchá nad Parnou

CVŽV ÚH Trenčianska Teplá

Farma Noe Dolné Janíky

Fiam Agro services s.r.o.

BONITÁCIE 2013

BONITÁCIE 2013

BONITÁCIE 2013

BONITÁCIE 2013

BONITÁCIE 2013

DEMETER 2013

Ing. Július Šutý

ZCHOK na Slovensku - družstvo

Dňa 25.10.2013 sa členovia ZCHOK a pozvaní hostia stretli v mestskom kultúrnom stredisku v Liptovskom Hrádku na slávnostnom ukončení ovčiarkej sezóny DEMETER 2013. Zasadnutie moderoval riaditeľ ZCHOK Ing. Slavomír Reľovský. V úvode Predseda predstavenstva ZCHOK Ing. Igor Nemček privítal prítomných. Vo svojom vystúpení informoval o činnosti Zväzu za uplynulé ob-

dobie. V ďalšom vystúpení zástupca MPRV SR Ing. Róbert Mészáros pozdravil účastníkov stretnutia a oboznámil ich s aktuálnou situáciou vo vzťahu k chovu oviec a kôz z pozície

MPRV SR. Zástupkyňa PSSR š.p. Bratislava Ing. Martina Rafajová, PhD. odprezentovala výsledky kontroly úžitkovosti oviec a kôz za r. 2013. Záujem účastníkov vzbudil aj príspevok

TOP 2012 - zošľachtená valaška

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2012	Počet bahníc v PK k 01.01.2012
1	AGROTRADE GROUP s.r.o., Rožňava, Turček	509 708 041	142,6	115,5	164,7	22	354
2	SHR Šuchtár Ján, Liptovský Ondrej	505 803 356	168,6	107,3	180,9	13	196
3	SHR Tomáš Dziak, Toporec	710 705 704	159,4	108,3	172,7	13	220
4	PD Liptovské Revúce	508 512 023	141,3	114,3	161,5	9	467
5	RD Klenovec	609 546 593	127,0	114,4	145,3	25	547
6	PD Važec	505 549 530	145,9	117,6	171,5	13	602
7	PD Liptovské Hole Kvačany	505 519 020	137,9	97,3	134,2	7	402
8	Agria Liptovský Ondrej, a.s.	505 530 018	133,6	107,7	143,8	7	368
9	TOMAK s.r.o. PODOLÍNEC	710 532 090	134,3	154,3	207,3	12	319
10	PD Východná	505 553 019	142,9	99,6	142,4	12	433
11	PD Predmier, Súľov	501 508 075	143,8	122,8	176,5	5	220
12	RD Klenovec	609 546 056	120,2	91,5	109,9	18	488
13	TOMAK s.r.o. PODOLÍNEC	710 532 091	126,3	133,8	169,0	12	369
14	RD "VEĽKÁ RAČA" Oščadnica	502 512 090	116,2	66,6	77,4	6	200
15	PD ZAMAGURIE, Spišské Hanušovce	703 529 043	118,5	113,4	134,4	3	466
16	PD Malatiná	503 511 092	125,2	157,0	196,6	25	843
17	RD Majdan Litmanová	710 520 092	121,6	86,6	105,3	7	477
18	PD Kluknava	801 506 226	118,1	61,2	72,2	14	510

TOP 2012 - plemeno cigája

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2012	Počet bahníc v PK k 01.01.2012
1	PETER KARCOL, Martin	506 041 034	142,9	111,9	159,9	19	57
2	AGRO-LENT s.r.o. M.Šariš, Prešov	707 304 050	128,0	147,5	188,8	27	371
3	CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	309 381 064	142,1	126,7	180,0	5	51
4	PD so sídl.v Jarovniciach, Hermanovce	708 517 053	134,9	117,2	158,1	24	432
5	PD Žemberovce	402 587 135	145,9	125,4	183,0	28	840
6	Ovčia farma Proč s.r.o.	707 562 057	129,3	115,5	149,4	16	211
7	PD so sídl.v Jarovniciach, Uzovské Pekľany	708 517 309	124,5	96,4	120,1	14	387
8	PD SEKČOV Tulčík	707 580 305	135,6	86,1	116,8	26	683
9	AGRO RASLAVICE, s.r.o.	701 563 016	126,5	96,9	122,5	26	308
10	PD Mošovce	509 519 039	121,6	205,3	249,6	6	202
11	Agrofarma spol. s.r.o, Červený Kameň, Lednica	302 504 086	138,5	128,3	177,7	14	252
12	I.DRUŽSTEVNÁ a.s. Dačov Lom	610 510 089	139,7	107,5	150,1	19	342
13	RD Látky	604 509 548	123,0	84,9	104,4	19	399
14	Agrodružstvo Bystré	713 505 096	138,0	128,8	177,7	6	317
15	PD Senohrad	605 529 065	124,8	73,2	91,3	21	449
16	PD Javorina Malcov	701 548 015	125,0	87,9	109,9	17	558
17	OVINI, Banská Bystrica	609 601 111	125,9	88,9	111,9	13	353
18	ZPD Poltár	607 501 032	121,4	110,2	133,7	14	297
19	AGRO EKO SLUŽBY, spol.sro, Bukovce	711 708 381	126,7	91,8	116,4	17	394
20	PD Sebedín-Bečov	601 534 001	115,6	90,2	104,2	12	338

TOP 2012 - kozy

Poradie	Názov chovu	Plemeno	Počet pripustených kôz	Percento plodnosti na okotenú kozu	Počet kôz v KÚ mlieka	Produkcia mlieka [kg]	Výsledný index
1.	Molčanová A, Selce 7,	BKK	19	250,0	5	798,4	1995,9
2.	Ján Pavelka, Pliešovce	BKK	2	250,0	4	712,8	1782,0
3.	Čekanova Katarína, Sabinov	BKK	8	214,3	6	826,6	1771,5
4.	Ing. Hamerlík Štefan, Jablonica	BKK	24	190,0	11	874,0	1660,6
5.	KOZIA FARMA DORINKA, Gôtovany	BKK	6	200,0	3	736,6	1473,3
6.	ÁBEL PLUS s.r.o., Podvysoká	BKK	688	158,6	321	536,8	851,3
7.	PD Mestečko	BKK	88	147,4	43	341,8	503,8

Doc. RNDr. Milana Margetína, PhD., ktorý po-
dal podrobné informácie o postupe šľachtienia
syntetickej populácie „slovenská dojná ovca“.
So zaujímavým príspevok sa zapojil zástup-

ca Českej republiky Ing. Ivan Hrbek so Svazu
faremných spracovateľu ČR. Témou jeho pred-
nášky bola „Legislatíva EÚ trochu inak“. Na
záver prednáškovej časti zasadnutia predseda

Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2012	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
0,062	14	22	0,636	6,512	ŠCH
0,066	7	13	0,538	6,461	ŠCH
0,059	6	13	0,462	4,709	ŠCH
0,019	8	9	0,889	2,766	ŠCH
0,046	10	25	0,400	2,657	ŠCH
0,022	9	13	0,692	2,564	ŠCH
0,017	7	7	1,000	2,337	ŠCH
0,019	5	7	0,714	1,954	ŠCH
0,038	3	12	0,250	1,949	ŠCH
0,028	5	12	0,417	1,644	ŠCH
0,023	2	5	0,400	1,605	ŠCH
0,037	7	18	0,389	1,577	ŠCH
0,033	3	12	0,250	1,374	ŠCH
0,030	1	6	0,167	0,387	ŠCH
0,006	1	3	0,333	0,288	ŠCH
0,030	1	25	0,040	0,233	ŠCH
0,015	1	7	0,143	0,221	ŠCH
0,027	1	15	0,067	0,132	ŠCH

Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2012	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
0,333	13	19	0,684	36,466	ŠCH
0,073	21	29	0,724	9,950	ŠCH
0,098	2	5	0,400	7,060	ŠCH
0,056	14	25	0,560	4,919	ŠCH
0,033	20	29	0,690	4,207	ŠCH
0,076	5	16	0,313	3,539	ŠCH
0,036	12	15	0,800	3,475	ŠCH
0,038	17	26	0,654	2,907	ŠCH
0,084	7	26	0,269	2,785	ŠCH
0,030	2	6	0,333	2,471	ŠCH
0,056	3	14	0,214	2,115	ŠCH
0,056	4	19	0,211	1,756	ŠCH
0,048	7	20	0,350	1,740	ŠCH
0,019	3	7	0,429	1,442	ŠCH
0,047	6	21	0,286	1,221	ŠCH
0,030	6	18	0,333	1,116	ŠCH
0,037	4	15	0,267	1,099	ŠCH
0,047	2	17	0,118	0,742	ŠCH
0,043	1	19	0,053	0,264	ŠCH
0,036	1	17	0,059	0,218	ŠCH

TOP 2012 - mliekové plemená oviec

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Plemeno	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2012
1	Roziak Jaroslav, Zvolen	611 707 002	LC	171,4	245,31	420,5	14
2	POLVITO s.r.o., Lehota pod Vtáčnikom	307 724 012	LC	179,2	205,69	368,6	8
3	CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	309 381 201	LC	169,8	203,54	345,6	18
4	PD Kapušany pri Prešove, Kapušany	707 531 059	LC	144,2	163,38	235,6	11
5	Agrofarma spol. s.r.o., Čer. Kameň, Horen. Hôrka	302 504 088	LC	117,7	181,85	214,0	26
6	AGROSEV, s.r.o. Detva	604 704 102	LC	149,0	192,57	286,9	2

TOP 2012 - mäsové plemená oviec

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Plemeno	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Priemerný korigovaný denný prírastok [g]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2012
1	PD Sklabiňa	609 702 101	SF	173,0	353,2	611,0	28
2	CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	607 009 001	RM	185,4	351,5	651,7	7
3	NOFA-Ing.N.Fassinger, Vrbov	606 708 201	IF	175,4	285,0	499,9	34
4	Agrodružstvo Bystré	606 708 202	SF	196,7	278,7	548,3	19
5	CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	609 701 043	BE	174,8	274,3	479,5	21
6	ASIK s.r.o., Liptovský Mikuláš-Zástranie	609 701 044	IF	197,6	251,6	497,1	21
7	Agrofarma spol. s.r.o, Červený Kameň, Lednica	806 098 005	M	163,8	206,7	338,6	14
8	Agro - Racio s.r.o., Liptovský Mikuláš	403 371 039	IF	135,5	288,0	390,2	12

TOP 2012 - syntetická populácia "slovenská dojná ovca"

Poradie	Názov chovu	Identifikácia stáda	Plemeno	Percento plodnosti na obahnenú bahnicu	Produkcia mlieka [kg]	Index úžitkovosti	Zaradené barany za r. 2012
1	PD Sklabiňa	506 525 040	C LC	148,8	195,18	290,4	23
2	CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	309 381 061	ZVLC	163,2	178,54	291,4	19
3	NOFA-Ing.N.Fassinger, Vrbov	703 008 377	ZVLCVF	115,3	195,13	225,0	9
4	Agrodružstvo Bystré	713 505 361	C LC	140,2	169,58	237,8	13
5	CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá	309 381 060	C LC	169,0	157,34	265,9	22
6	ASIK s.r.o., Liptovský Mikuláš-Zástranie	511 350 072	ZVLCVF	125,8	138,66	174,4	20
7	Agrofarma spol. s.r.o, Červený Kameň, Lednica	302 504 087	C LCVF	123,5	162,26	200,4	38
8	Agro - Racio s.r.o., Liptovský Mikuláš	505 700 001	ZVLC	154,5	159,65	246,7	20
9	PD Predmier, Súľov	501 508 074	ZVLCVF	138,3	147,45	203,9	13
10	ISOKMAN-trading s.r.o., Fiľakovo	606 041 004	ZVLCVF	137,5	191,15	262,8	8
11	PD Trsteník, Trstená	510 512 012	ZVVF	131,4	200,69	263,7	20
12	Fiam Agro Services s.r.o., Prešov	708 723 007	C LC	148,1	106,25	157,4	8

TOP 2012 - celkový víťaz v kategórii chovu oviec

Poradie	Názov chovu
1.	PETER KARCOL, Martin
2.	Borbás Peter - SHR, Rimavské Janovce
3.	Roziak Jaroslav, Zvolen
4.	PD Sklabiňa
5.	AGROTRADE GROUP s.r.o., Rožňava, Turček

G=E/F, J=H/I, K=G*J

Pre stanovenie TOP 2012 boli použité podklady prevzaté

Počet bahnic v PK k 01.01.2012	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2012	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
55	0,255	7	14	0,500	53,513	ŠCH
77	0,104	3	9	0,333	12,765	ŠCH
83	0,217	2	18	0,111	8,328	ŠCH
79	0,139	2	11	0,182	5,964	ŠCH
377	0,069	10	26	0,385	5,677	ŠCH
73	0,027	1	2	0,500	3,931	ŠCH

Počet bahnic v PK k 01.01.2012	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2012	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
52	0,538	11	29	0,379	124,793	ŠCH
56	0,125	3	7	0,429	34,913	ŠCH
210	0,162	8	34	0,235	19,044	ŠCH
62	0,306	2	20	0,100	16,803	ŠCH
163	0,129	6	25	0,240	14,826	ŠCH
142	0,148	3	23	0,130	9,589	ŠCH
158	0,089	2	15	0,133	4,000	ŠCH
244	0,049	1	13	0,077	1,476	ŠCH

Počet bahnic v PK k 01.01.2012	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Predvedené barany za r. 2012	Index podielu triedy ER	Výsledný index	Štatút chovu
169	0,136	10	23	0,435	17,185	ŠECH
170	0,112	9	19	0,474	15,426	ŠECH
52	0,173	3	9	0,333	12,980	ŠECH
108	0,120	5	13	0,385	11,007	ŠECH
146	0,151	6	22	0,273	10,927	ŠECH
271	0,074	16	21	0,762	9,808	ŠECH
314	0,121	11	40	0,275	6,669	ŠECH
622	0,032	12	20	0,600	4,759	ŠECH
324	0,040	6	13	0,462	3,776	ŠECH
74	0,108	1	8	0,125	3,552	ŠECH
409	0,049	5	20	0,250	3,224	ŠECH
81	0,099	1	8	0,125	1,943	ŠECH

Ing. Nemčok prezentoval skúsenosti v chove dojných oviec na RD Hron Slovenská Ľupča, o využívaní pre mnohých chovateľov netradičných metód chovu. Počas celého programu rokovania mali účastníci možnosť občerstviť sa chlebíkmi s chutnou bryndzovou a škvarkovou nátierkou a tiež pečenou zavinou. Vyvrcholením stretnutia chovateľov bolo, ako každoročne, vyhodnotenie výsledkov súťaže TOP 2012, ktoré predniesol Ing. Július Šutý. Ocenenia víťazným chovateľom odovzdali Predseda predstavenstva ZCHOK Ing. Igor Nemčok a zástupca MPRV SR Ing. Róbert Mészáros.

Chovatelia boli ocenení v kategóriách plemena zošľachtená valaška, cigája, mliekové plemená oviec, mäsové plemená oviec, syntetická populácia „slovenská dojná ovca“, celkový víťaz TOP 2012 v chove oviec, celkový víťaz TOP 2012 v chove kôz. Víťazom aj touto cestou blahoželáme.

Podrobné výsledky TOP 2012 nájdete v tabuľkách.

Po vyčerpaní plánovaného programu predseda poďakoval prítomným za pozornosť a pozval všetkých na výborný jahňací guláš. □

Identifikácia stáda	Plemeno	Počet zaradených baranov r.2012	Bahnicežijúce v PK k 1.1.2012	Index produkcie baranov	Počet zaradených baranov ER	Počet predvedených baranov v r.2012	Index podielu triedy ER	Výsledný index
506 041 034	C	19	57	0,333	13	19	0,684	0,228
609 702 101	SF	28	52	0,538	11	29	0,379	0,204
611 707 002	LC	14	55	0,255	7	14	0,500	0,127
506 525 040	SDO	23	169	0,136	10	23	0,435	0,059
509 708 041	ZV	22	354	0,062	14	22	0,636	0,040

z databázy PS SR š.p. Bratislava, ÚPZ Žilina

Priateľské stretnutie na Demetera

Demeter nie je len starodávne meno z gréckej mytológie, pre ovčiarov meno Demeter znamená niečo podstatné viac. Demeter je aj svätec (bol popravený r. 304) a stal sa patrónom pastierov. Jeho kult sa na Slovensku rozšíril po príchode pastierov pri kolonizácii na valašskom práve. V našej tradičnej kultúre sa s týmto dňom spájali pastierske, alebo valašské hody – mitrovanie. Bača a valasi chodili po dedine vo sviatočných šatách a v kostole obetovali syr a oštiepky. Zvyčajne v tomto čase už končila pastierska sezóna a ovce sa zahánali z horských pasienkov do dediny. Po vyúčtovaní s majiteľmi oviec sa konala spoločná hostina. Taká bola naša Ovčárska tradícia a je potešiteľné, že doposiaľ sa medzi našimi ovčiarmi sviatok Demetera pripomína a aj oslavuje. Pri tom sa bilancuje rok, hodnotia sa prínosy i problémy a vytýčujú sa nové plány.

Ing. Karol Herian, CSc.
Žilina

Hoci v tomto roku je bola krásna jeseň a na Demetera sa ešte ovečky pásli na pasienkoch, všade si svojim spôsobom pripomínali tento ovčársky sviatok. Takto veľmi pekne a bohato slávili Demetera i v Kolibe v Paštinej Závade, ktorá patrí pod Poľnohospodárske družstvo Agrofin Dolný Hričov. Tu vedúci prevádzky „hlavný bača“ Ing. Marián Chamaj pozval všetkých svojich spolupracovníkov, kolegov, ale aj predstaviteľov okolitých obcí, zástupcov Žilinského samosprávneho kraja – Ing. Jozef Štrba, Mgr. Soňa Řeháková a ďalších priateľov – Ing. Karol Herian, atď. Tu sa účastníci bohato hostili dobrôtkami zo salaša a v priateľskom duchu sa dlho debatovali o súčasných problémoch i najbližších plánoch.

Táto oslava bola akýmsi poďakovaním vedenia družstva všetkým, ktorí akýmkoľvek spôso-

bom pomohli družstvu pri výrobe i propagácii svojich vynikajúcich mliečnych výrobkov. Vďaka tu vo svojej prevádzke v Kolibe, ktorá svieti novotou a je dobre vybavená na spracovanie ovčieho i kravského mlieka na mliečne tradičné špeciality, dokázali v posledných rokoch vyrobiť vynikajúce výrobky. To nie sú len tradičný ovčí hrudkový syr, bryndza, korbáčiky a parenice, to sú aj rôzne nakladané syry rôzne ochutené a v poslednom čase aj prenádherné syrové torty. Tieto torty sú veľmi krásne a nápadité. O tieto výrobky je veľký záujem v širokom okolí a nestíhajú všetkých záujemcov ani uspokojiť. To je vynikajúca propagácia a dôkaz toho, že ovčie a syrárske špeciality majú na Slovensku svoje opodstatnenie a sú tu ešte veľké rezervy v nevyužitých pasienkoch a v nezamestnaných ľuďoch..

Je veľmi dobré, že si dokážeme na Slovensku udržiavať svoje tradície a pri tom propagovať výrobu a predaj našich tradičných, dobrých a zdravých výrobkov. V súčasnosti mnohí spotrebiteľia už odmietajú trvanlivé, sterilizované a konzervované potraviny zo zahraničia, ale vyhľadávajú už naše, čerstvé, nekonzervované, zdravé, tradičné suroviny a potraviny. Poľnohospodárska a živočíšna výroba to nie je len výroba špecialít, to je aj niečo viac – to je aj rozvoj vidieka, zamestnanosť ľudí, rozvoj agroturistiky, podpora životného prostredia a tiež aj zdravia národa. Z týchto dôvodov treba poďakovať všetkým, ktorí napomáhajú k celkovému rozvoju ovčiarstva i poľnohospodárstva na vidieku. □

Dejiny chovu valaských oviec na Slovensku

Dejiny chovu valaských oviec na našom území sú pomerne bohaté a možno ich spájať predovšetkým s osobitým systémom chovu oviec, ktorý všeobecne nazývame horský alebo tiež salašnícky. tento sa vyvinul v časoch, keď územie Karpatkého oblúka v smere od východných Karpát, cez ich centrálnu časť až po výbežky Západných Karpát bolo osídľované obyvateľstvom na základe tzv. valaského práva. Toto obdobie sa tiež v literatúre zjednodušene označuje ako obdobie valaskej kolonizácie a často sa uvádza, že samotná kolonizácia prebiehala v niekoľkých vlnách. Skutočnosť je pravdepodobne trochu iná a môžeme predpokladať, že osídľovanie Horného Uhorska na základe či už šoltéskeho práva alebo už spomínaného valaského práva, ktoré bolo od šoltéskeho odvodené prebiehalo podľa istých pravidiel stanovených tzv. lokátormi v dlhšom časovom horizonte a preto sa môže domnievať, že sa v tomto rozsiahlejšom časovom intervale dajú vymedziť určité etapy, ktoré následne stotožňujeme s akými si vlnami valaskej kolonizácie.

¹ Ing. Pavol Gúgľava

² Doc. Ing. Karol Kočík, PhD.

¹ ZCHOK na Slovensku-družstvo

² Predseda Klubu chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK

Poznanie tohto historického kontextu má veľmi dôležitý význam a to kvôli tomu, že ak by sme hovorili o valaskej kolonizácii (čo sa žiaľ aj často takto chápe), museli by sme pripustiť, že územie bolo kolonizované obyvateľstvom zo Sedmohradska alebo Valašska. Osídľovanie sa však uskutočňovalo na základe pravidiel, ktoré umožňovali migrujúcim obyvateľom prežiť v náročných podhorských a horských podmienkach, teda prežiť, ale zároveň priniesť pre oligarchov (správcov územia, či vlastníkov) nejaký úžitok. Tým to úžitkom bola postupná kultivácia (skultúrnenie) prevažne lesnej krajiny a jej premena na poľnohospodársku krajinu, no s osobitou štruktúrou, ktorá bola limitovaná prírodnými pomermi. V tejto krajine prevládali celé komplexy trvalých trávnych porastov, ktoré sa využívali najmä pastevným spôsobom a to polygastrickými zvieratami prispôbenými svojou bionómiou na dané podmienky. A keďže išlo o hornaté územie, výrazne členité, nevhodné pre pestovanie vtedy známych kultúrnych rastlín, najvhodnejšie bolo v týchto podmienkach podporovať chov oviec s nižším telesným rámcem, nenáročných na výživu a kŕmenie, dostatočne chodivých, no so zodpovedajúcim úžitkom. Inšpiráciou pre chov oviec v takýchto podmienkach bol systém vtedy zaužívaný vo východnej časti tzv. Byzantskej ríše (skôr by sme mohli hovoriť o Východorímskej ríši), obzvlášť v horstvách severne a severozápadne od vtedajšieho Valašského kniežatstva.

Systém chovu, spôsob spracovávanía produktov a celkovo technologické postupy sa prirodzene preberali a tým sa preberala aj terminológia používaná v horskom spôsobe chovu oviec a spracovávaní ich produktov. Ale s najväčšou pravdepodobnosťou obyvateľstvo ktoré prichádzalo na naše územie už nebolo valašského (teda rumunského) pôvodu, ale slovanského (podľa archívnych záznamov a dokladov tzv. Ruténskeho pôvodu – čiže Rusínov). V dlhom časovom rozpätí ich pôsobenia na našom území tre-

ba počítať aj s postupným splynutím s ostatným i obyvateľstvom (asimiláciou) a prienikom ich kultúry a zvykov do miestnych pomerov (akomodáciou). Preto na našom území nemôžeme hovoriť o valachoch ako o zvyšku rumunských pastierov z Valašska, ale o spoločenstve ľudí, ktoré sa výhradne venovalo horskému (salašnickému) systému chovu oviec. Taktiež nemôžeme o „valaskej kultúre“ hovoriť ako o niečom, čo sme prijali od Rumunov (z oblasti Valašska), ale o našej domácej (autochtónnej) forme kultúry, ktorá je na jej materiálnej úrovni odvodená práve od prevládajúceho zamestnania a tým bol horský chov oviec.

Odvodením od vyššie uvedené potom môžeme o tzv. valaských ovciach (ovciach dnes označovaných ako plemeno pôvodná valaška) povedať, že nejde jednoznačne o ovce rozšírené rumunskými pastiermi na naše územie, ale o populáciu, ktorá má súvis s tzv. cápovitými ovcami. Tieto sa spontánne v období domestikácie vyvinuli pravdepodobne zo stepnej ovce (*Ovis vignei* Blyth.) a do Európy sa dostali z Ázie cez súčasné Turecko a ich chov sa rozšíril na územia súčasného Grécka, Albánska, čiastočne južného Talianska, Chorvátska, Macedónska, Srbska a Bulharska. Pravdepodobne paralelne sa ich chov šíril aj do oblasti súčasného Rumunska. Na tomto pomerne rozsiahlom území dnes môžeme vyčleniť veľké uzavreté teritórium akéhosi distribučného genetického centra európskych cápovitých oviec, ktoré by mali byť geneticky príbuzné našim valaškám. Zároveň treba dodať, že v jednotlivých oblastiach, či krajinách sa časom vytvárali miestne formy týchto oviec.

Skutočnosť, že viem o distribučnom centre cápovitých oviec a o postupnom vývoji miest-

nych foriem nás vedie i k úvahe, že po následnom rozšírení chovů týchto oviec na sever až severozápad pozdĺž Karpatkého oblúka až do Karpatskej kotliny sa v našich podmienkach asi pred 500-600 rokmi nie lenže začalo s chovom týchto oviec, ale sa nanovo vytvárali nové miestne formy. Ak tento poznatok spojíme o vývoji valaskej kultúry, ako autochtónnej (domácej), potom aj valašky chované na území Slovenska (dnes označované ako plemeno pôvodná valaška) možno v istom ohľade plne považovať za naše domáce plemeno, ktoré je geneticky príbuzné s ostatnými formami cápovitých oviec, dnes často prezentovanými už ako lokálne plemená (napr. Turkana a iné). Trochu prenesene by sme mohli povedať – je to to isté a predsa je to trochu iné. A aj preto si myslíme, že plemeno valaška by sa v našich podmienkach malo etymologicky odvodzovať od valachov ako komunity horských pastierov oviec a nie od Valašska a aj gramatický tvar prídavného mena by mal byť valaská ovca a nie valašská ovca, či valaská kultúra a nie valašská kultúra.

Ale vráťme sa k histórii chovu valaských oviec na našom území.

Prvá zmienka o chove oviec je historicky zaznamenaná v dokumente z roku 1151, v ktorom sa spomínajú slovenské salaše (ovile) a pastieri oviec (pastores ovilum). Život pastierov postupne zanechával hlboké stopy v slovenskej kultúre a ich zvyky, piesne, tance, rezby a podobne. Sú ešte i dnes zriedlom ľudovej umeleckej tvorivosti. Kolonizácia na valaskom práve, tiež ruthénska kolonizácia (nesprávne používaný výraz valašská kolonizácia), ktorá sa uskutočňovala od 13. a 14. storočia výrazne ovplyvnila na dlhú dobu chov oviec na našom území. Prvé stopy valachov sa objavujú v druhej polovici 13. storočia o čom svedčia záznamy na Oravskom zámku. Valasi v službách feudálov získavali za svoju prácu osobitné výsady (valaské právo) a používali vlastné názvoslovie, ktorého časť sa zachovala dodnes v rôznych názvoch napr. valaška, fujara, bača, bryndza, salaš, košiar, koliba, strunga, geleta, žinčica, kľag, vatra. Rozvoju chovu oviec výrazne napomáhali aj vznikajúce cechy: kožuš-

níkov (r. 1307), huniarov (r. 1419), súkenníkov (r. 1461), garbiarov, obuvníkov. Z roku 1474 sa spomínajú najstaršie valaské osady Kňažia a Medzibrodie na Orave. Obdobie rokov 1565 – 1567 je známe široko organizovaným ovčiarstvom a vytváraním pastierskych spoločností – združení (krásnohorské, štítnické, gemerské). Spišská komora v rokoch 1686 – 1688 evidovala 87 vynikajúcich bačovských rodín. Je známe, že každý obyvateľ Rejdovej a Brdárky bol ovčiar. Vzhľadom k tomu, že v tomto období prevládal salašnícky spôsob chovu oviec orientovaný na využitie pastevných plôch na holiach a v lesných enklávach, chovali sa výlučne hrubovlnové ovce zamerané na mliekovú úžitkovosť. Záznamy z roku 1604 z Lietavského panstva uvádzajú, že sa chovali dva druhy a to tzv. „strižky“, chované viac na vlnu (hrubú) a ovce „lesné“ viac pre salašnícky spôsob chovu so zameraním na mliekovú úžitkovosť. Záznamy z Oravského hradu (1618) dokladajú, že tieto pôvodné typy oviec boli občas dopĺňované dovozom oviec z Rumunska (Moldavsko, Valaško, Sedmohradsko) a z Bulharska. Išlo v podstate o náhodný prísun, ktorý nemohol ovplyvniť genofond pôvodnej hrubovlnovej valašky ani jej produkciu.

Zavádzaním chovu jemnovlnových merinských oviec (koncom 18. storočia) posúvali sa hrubovlnové ovce výlučne do hôr (hole), čo spôsobilo kvantitatívny pokles chovu oviec vo všetkých hornatých regiónoch Slovenska (Kysuce, Orava, Liptov, Spiš). Potvrdilo sa, že bez ovčiarstva – horského salašníctva sa naše horské oblasti vyľudňujú, stráca sa spätosť s tradičnou ľudovou roľnícko-pastierskou kultúrou, ktorá dlhodobo ovplyvňovala morálnu, odbornú a kultúrnu výstavbu nášho ľudu. Ovce a s nimi spojené horské salašníctvo prinášali horám život, vytvárali symbiózu s prírodou a udržiavali vysokohorské pasienky úrodnými, využiteľnými plochami s bohatou rozmanitosťou fauny a flóry. Rozvoj ovčiarstva v horských a podhorských oblastiach bol spätý s produkciou mlieka, výrobou syra, bryndze, masla a špeciálnych ovčích výrobkov. Svedčia o tom zachované názvy: klenovecké syrce, liptovský radovec, breznianske parenice, oravské ostiepy. Liptovská a breznianska bryndza boli známe ďaleko v zahraničí. Už v tomto období mala bryndza svoje špecifické označenie: májovka, jesienka, mráznička.

Koncom 19. storočia začína intenzita chovu oviec na našom území výrazne klesať. Od roku 1874, kedy sa chovalo u nás 2,974.379 oviec (z toho 1,082.000 merinských) poklesli stavy oviec do roku 1920 na 660.407 kusov. Tento pokles sa nezastavil a pokračoval až do roku 1950 (327.986 ks). V roku 1935 vznikol Zväz chovateľov oviec v Martine, vznikol Štátny ovčiarsko-vlnársky ústav, založili sa kmeňové stáda a zaviedla sa kontrola úžitkovosti oviec. Pôvodné plemeno valaška sa dlhodobo utváralo v podmienkach príbuzenskej plemenitby, pričom náhodný nákup oviec a baranov prevažne z Rumuska (Sedmohradsko) bol nesystémový a neovplyvnil výraznejšie úroveň krajinského chovu. Až po roku 1935 bola snaha ovplyvniť ďalší proces plemenitby cieľavedomejšou plemenárskou prácou. Roľnícka komora rajonizovala chov oviec do troch oblastí, pričom oblasť chovu valaška, ktorú tvorilo 65,18 % oviec z celkového počtu zahŕňalo tieto okresy: Čadca, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Trstená, Dolný Kubín, Ružomberok, Liptovský Svätý Mikuláš, Liptovský Hrádok, Poprad, Vysoké Tatry, Spišská Stará Ves, Stará Ľubovňa, Kežmarok, Levoča, Spišská Nová Ves. Problémy, ktoré spôsobila dlhodobá príbuzenská plemenitba bola snaha riešiť tým, že sa zriadil „barančinec“ pre barany plemena valaška, pomocou ktorých sa mala regulovať plemenitba valašiek. Vojnové udalosti tieto snahy zmarili, ovčiarstvo sa zdecimovalo tak, že k 1.1. 1946 bolo na Slovensku len 287.444 oviec.

V povojnovom období sa stala ovčia vlna pre textilný priemysel nenahraditeľnou surovinou (tzv. strategická surovina). Textilný priemysel mal záujem prevažne o jemnú, polojemnú a polohrubú vlnu s minimálnou dĺžkou 6,5 cm s vyhovujúcimi technologickými vlastnosťami (vyrovnanosť vlny v jemnosti a dĺžke). Hrubá vlna valašiek, nevyrovnaná v jemnosti a dĺž-

ke vlasu mala obmedzenú možnosť využitia pri priemyselnom spracovaní. Bola vhodná len na domácu výrobu súkna, kobercov, prikrývkov, papúč, ponožiek, rukavíc a rôznych výplňových materiálov. Menej cenená bola aj vlna čierna. Z týchto dôvodov došlo v období rokov 1950 až 1980, hlavne za účelom zvýšenia produkcie vlny k prekríženiu tohto nášho pôvodného plemena baranmi zahraničných (najmä anglických) vlnovo – mäsových plemien. Došlo k vytvoreniu nového plemena zošľachtená valaška a pôvodná valaška ostala zachovaná iba sporadicky v počte pár desiatok jedincov u súkromných chovateľov, ktorí si cenili jej iné vlastnosti a to predovšetkým relatívne dobrú produkciu mlieka, odolnosť, prispôbivosť na podmienky drsnej klímy (vysokohorské pastviny) vhodnosť na košarovanie a využívania vzdialených extenzívnych ťažko prístupných trvalých trávnatých porastov. Tiež majú na tom zásluhu aj ceny vlny, produkcia ktorej je v súčasnosti ekonomicky nezaujímavá.

S chovom valaských oviec ako génovej rezervy sa na Slovensku začalo v r. 1992. V tomto roku v rámci Slovenského zväzu chovateľov vznikol Klub chovateľov valaských oviec so sídlom v Ružomberku (KCHVO). Klub chovateľov založilo 15 členov, ktorí z fenotypového hľadiska začali sústreďovať pôvodné valašky. V r. 1993 pôsobilo v chove 141 ks bahníc a 4 ks plemenné barany. V r. 1994 sa robila kontrola mliekovej úžitkovosti (KMÚ) u 103 bahníc. Žiaľ v Ružomberku v roku 2002 došlo k strate celého stáda 120 kusov, ktoré uhoreli v maštali pri požiari.

Podľa výsledkov z bonitácie v roku 2005 sa chovalo na Slovensku iba 34 kusov valaských oviec, z toho 27 bahníc a 7 jariek v jednom šľachtiteľskom chove. V súčasnosti sa situácia mení k lepšiemu a zvyšuje sa záujem o chov valašiek, na čom má zásluhu najmä Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo, pri ktorom bol dňa 22.6.2011 na nákupnom trhu baranov v PD liptovské Hole Kvačany založený Klub chovateľov pôvodnej valašky (KCHPV). Predsedom klubu bol zvolený Doc. Ing. Karol Kočík, PhD. V súčasnom období má klub 8 členov, 2 šľachtiteľské a 5 rozmnožovacích chovov zapísaných v registri plemenných kníh. Spolu evidujeme po bonitáciách v roku 2013 v šľachtiteľských chovoch 99 bahníc, 32 jariek a 15 plemenných baranov, všetko zvieratá zapísané v plemennej knihe. V rozmnožovacích chovoch evidujeme po bonitáciách v roku 2013 110 bahníc, 44 jariek a 5 baranov, zapísaných v plemennej knihe. ZCHOK eviduje nárast stavov bahníc tohto plemena a tiež žiadosti ďalších chovateľov, ktorí majú záujem o chov týchto oviec. Šľachtitelia ZCHOK sa zúčastňujú prísneho výberu zvierat, na základe exteriérových kritérií (poľa plemenného štandardu plemena). Zvieratá sú vybrané najmä zo šľachtiteľských chovov zošľachtenej valašky, u chovateľov ktorí o to prejavia záujem. Dúfajme, že kroky, ktoré ZCHOK v spolupráci s KCHPV na záchranu valašky podnikol sú správne a povedú k ďalšiemu zvyšovaniu početnosti stavov a k definitívnej záchrane a revitalizácii tohto nášho pôvodného plemena. □

Valaské ovce chované v Nemecku

V ostatnom období sa často hovorí o ochrane genofondu pôvodných plemien hospodárskych zvierat vrátane vytvorenia genetických rezerv i v chovoch oviec. V tejto súvislosti sa na Slovensku pozornosť sústredila na revitalizáciu plemena valaška. Nedávno Slovenskú republiku navštívila delegácia z Nemecka, ktorú viedla p. Dr. Christel Simantke. Vďaka kontaktom s touto osobou sme sa dozvedeli o chove valaských oviec v Spolkovej republike Nemecko. V súčasnosti sa tam chová asi 400 ks bahníc.

Doc. Karol Kočík,

predseda Klubu chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK

Prečo sa vlastne v Nemecku venujú chovu valaských oviec? Odpoveď sme našli na ich web-stránke, kde sa uvádza, že valaské ovce patria medzi veľmi vzácne ovce, ktoré boli pôvodne chované v celom regióne strednej, a juhovýchodnej Európy a dnes tvoria významnú genetickú rezervu.

Podľa nemeckých odborníkov sú valaské ovce stredne veľké ovce zo skupiny tzv. capovitých, ktoré sa tiež nazývajú „Moravské capovité ovce“. Ich názov je spätý (spojený) s pôvodnými Valachmi (etnikum obývajúcce južné Rumunsko), ktorí sa prisťahovali asi pred 300 rokmi na územie Čiech a Slovenska, kde valaská ovca bola chovaná kvôli produkcii ovčieho mlieka. Toto plemeno prežilo v izolovanom chove až do začiatku roka 1980, kedy začalo byť krížené s inými intenzívnymi plemenami (doslovný preklad „plemenami s vyššou úžitkovosťou“). Capovité ovce boli pôvodne rozšírené v celej východnej Európe, kde treba hľadať krajiny ich pôvodného chovu.

Leopold Adametz v Časopise pre chovateľov zväzok XX, séria B, v článku "Plemená- tvoriace domestikáčné mutácie potomkov *Ovis vignei* Blyth - pôvod a šírenie capovitých oviec" (Viedeň, 1931) uvádza nasledovné (doslovný preklad uvádza k tomu),

„(...) Pokiaľ ide o súčasnú distribúciu capovitých oviec, prirodzene sa vyskytujú v mnohých miestnych formách. Rozšírené sú najmä v Grécku, Dalmácii, Albánsku, Istrii, Bosne a Hercegovine, v Starom Srbsku. Navyše sú stále prítomné v niektorých častiach Macedónska, Srbo-Chorvátsko

a Bulharska. V Rumunsku tvoria capovité ovce zvyšky z pôvodných krajín (doslovný preklad zo starých krajín (napr. ako Stogoš, tiež známe ako ovce Tcurkana), a to najmä v údoliach Karpát. Tiež sa vyskytujú ako ovce Čuškaky v Besarábie.

Capovité ovce boli rozšírené do všetkých častí severných a východných Karpát rumunskými migrujúcimi pastiermi. To platí aj (pre populácie) v moravských i poľských Karpátoch, ako aj pre ovce v Tatrách a v pohoriach na Slovensku...“

V skutočnosti capovité ovce označované v Maďarsku ako tzv. "Raczka" vyskytli len vo výnimočných prípadoch (napr. na Hortobádskej puste v okolí v Debrecína). Ak si uvedomíte, že sa pred zavedením merín a neskôr ďalších cudzích

plemien oviec v Uhorsku, Moldavsku a Valašsku v týchto krajinách pôvodne vyskytovali len capovité ovce, potom je jasný výsledok ich distribúcie z tohto veľkého uzavretého priestoru. (...)

V Rumunsku a Bulharsku ako aj v európskej časti Turecka sa popri capovitých ovciach a ich krížencoch všeobecne vyskytujú aj cigájky. A z malej Ázie na územie Turecka boli dovezené ešte aj tzv. tučnochvosté ovce plemena Karamen. Preto do tejto uzavretej oblasti distribúcie pôvodných capovitých oviec teda možno v súčasnosti zahrnúť takmer celú juhovýchodnú Európe, (...).

Podľa maďarského archaeozoológa Jánosa Matolcsiho (1923-1983) prišli ovce do Karpatskej kotliny v čase dobytia súčasného územia Maďarska a Uhorska vôbec, t.j. koncom 9. storočia) priniesol do Karpatskej kotliny. Zároveň uvádza, že žiadne vtedajšie ovce nemali skrutkovito stočené rohy V-tvaru, čo naznačuje, že pôvodné maďarské Racky boli oveľa viac podobné valaským ovciam než sú dnes. To naznačuje, že maďarské

Racky, ktorých rohy sú skrutkovito točené sú tiež valaské ovce“.

Pre úplnosť treba uviesť, že všetky capovité ovce pochádzajú z divokej ovce stepná (*Ovis vignei* Blyth.), tiež označovanej ovca stepné, ktorá sa pôvodne vyskytovala v západnej časti Strednej Ázii.

Valaské ovce, ktoré boli dovezené aj do Nemecka sa v Československu pomerne hojne chovali aj po roku 1980. V 80. rokoch 20. storočia a sa chovatelia vo zvýšenej miere usilovali krížením, „zlepšiť“ valaské ovce napríklad pre lepšiu produkciu vlny. Niekoľko významných chovateľov z Nemecka v roku 1987 vďaka organizácii „GEH und SAVE“ (v preklade „Chod“ a zachráň“) doviezlo zvieratá pôvodného typu z Československa do Nemecka (2 baranov a 6 bahníc). Zvieratá teda boli distribuované z pôvodnej oblasti a bola založená špecializovaná chovná populácia dnešných valaských oviec. K jedným z prvých chovateľov týchto oviec patrila zoologická záhrada v Karlsruhe, ktorá chová valaské ovce aj dnes. □

História chovu pôvodnej valašky v Nemecku

Popis plemena.

Valaška patrí do skupiny oviec Racka.

Je to plemeno oviec malého až stredného telesného rámca, nohy jemné, suché s tvrdými paznechtami, dlhý chvost vlnený. Hlava je úzka a dlhá, čelo ovlnené. Barany majú zreteľné, špirálovito stočené rohy, bahnice tiež môžu byť rohaté. Rohy sú charakteristickým znakom valašských oviec a niekedy sú až do 50 cm vzdialené od seba na rohoch zvyknú byť pozdĺžne čierne pruhy.

Profil línie hlavy je rovný, uši sú krátke, horizontálne.

Valašské ovce sú prevažne biele, ale existujú aj hnedé, čierne a šedé zvieratá. Na hlave a nohách chcené sa vyskytujú často nepravidelné pigmentové škvrny, najmä u zvierat českého pôvodu sa vyskytujú takzvané okuliare.

Zvieratá sú veľmi temperamentné, plaché a opatrné, avšak pri intenzívnej starostlivosti sa dajú skrotiť. Môžu sa chovať vo voľnej prírode na pasienku po celý rok preto, že sú veľmi tvrdé a odolné proti parazitom. Tieto ovce boli využívané najmä na produkciu mlieka, mäsa a koží. Vlna je hrubá, rúno je splývavé s veľkým podielom pešika a výskytom čierneho vlasu.

Nástup ruje je neskoršie v jeseň a závislí od množstva svetelných dní.

Bahnice majú jednoduché pôrody, kotia sa vo februári a mrci pri dobrej produkcii mlieka.

Matky majú dobré materské vlastnosti, ktoré zaisťujú dobrý odchov jahniat.

Narodenie dvojčiat je v chove bežné.

Chovateľské cieľom je dosiahnuť skromné, robustné zvieratá s dobre vyvinutým vemenom s veľkými ceckami a dobrým dojením, stáda týchto

oviec majú svoj význam pre údržbu krajiny v horských oblastiach, v tých najťažších podmienkach.

Hmotnosť dospelých baranov (kg)	70 - 80
Hmotnosť dospelých oviec (kg)	42 - 52
Výška dospelých baranov v kohútiku (cm)	70 - 75
Výška dospelých oviec v kohútiku (cm)	65 - 70

História a pôvod

Valašské ovce dostali svoj názov od jednej skupiny obyvateľov, Valachov, ktorí tieto ovce pásli v období medzi 10. a 16. storočím na svahoch a hrebeňoch Karpát. Tieto ovce sú dobre prispôbené životu v drsných horských podmienkach, produkujú veľa hrubej vlny, ktorá bola spracúvaná na súkno a mlieko zvlášť vhodné na výrobu chutných syrov. V 16. storočí kočovní pastieri v priebehu Valašskej kolonizácie boli presídlení do oblasti dnešného Slovenska a Moravy, kde si vytvorili vlastnú valašskú kultúru a ich ovce boli izolované ako samostatné plemeno. V Poľsku aj v bývalom Československu v jednotlivých regiónoch boli tieto ovce prekrížené baranmi plemena Texel a baranmi dojnych plemien. Postupne takmer došlo k zániku stáda pôvodnej valašky.

V zoologickej záhrade v Karlsruhe vznikol v roku 1988 v spolupráci s "Spoločnosťou pre zachovanie starých a zaniknutých plemien" (GEH) projekt na záchranu pôvodnej valašky. V zmysle tohto projektu Dr. Seibold dovezol z oblasti Vysokých Tatier 6 oviec a 2 barany tohto plemena, ktoré boli rozdelené do 2 skupín a tým sa začal projekt na zachovanie chovu pôvodnej valašky. O ďalších 15 rokov sa toto stádo rozrástlo na asi 100 kusov, postupne boli dovážané ďalšie plemenné barany a ovce zo zoologických záhrad aj

od súkromných chovateľov, nadšencov chovu tohto plemena.

Kým GEH postavil projekt na zvieratách dovezených do Nemecka, projekt švajčiarskej nadácie "Pro Specie Rara" bol postavený na prežití tohto plemena na východnej Morave, zo zvierat pochádzajúcich z okolia Ružomberka.

Postupne sa dospelo k záveru u oboch projektov z dôvodu malých skupín zvierat, že bude potrebné z dôvodu priliatia novej krvi, s cieľom zabrániť príbuzenskej plemenitbe doviesť ďalšie zvieratá, čo bolo prijaté na začiatku roku 2004. Vychádzalo sa z úvahy, že na Slovensku, v Tatrách by mohli ešte byť nájdené čistokrvné zvieratá, aby sa nevymieňali iba zvieratá medzi stádami v Nemecku a na Morave. Aj keď na Slovensku chov pôvodných valašiek z ekonomických dôvodov stratil svoje opodstatnenie a hrozilo ich vyhynutie, po páde železnej opony sa tento chov začal revitalizovať. Žiaľ v Ružomberku v roku 2002 došlo k strate celého stáda 120 kusov, ktoré uhoreli v maštali pri požiari.

A tak v októbri 2004 odborná komisia z Nemecka na Slovensku vybrala 15 oviec a 5 baranov zo Slovenska, ktoré boli dovezené do Nemecka a z Nemecka na Moravu bolo dovezených 20 oviec a 6 baranov.

Dnes v týchto stádach evidujeme asi 200 valašských oviec ktoré sú zapísané v plemenných knihách. Chov valašky sa postupne rozširuje aj na Slovensku, kde bol založený aj Klub chovateľov tohto plemena.

Zozbieral na základe zdrojov na internete:

Ing. Pavol Gúglava

ZCHOK na Slovensku -družstvo

Najčastejšie parazitózy oviec a kôz

Súčasná situácia v chove hospodárskych zvierat sa podstatne zmenila oproti 70. – 90-tym rokom minulého storočia. Zvieratá v tomto období boli chované zásadne v maštálnych objektoch pod stálym dozorom ošetrovateľov, zootechnického manažmentu ako i veterinárneho lekára. Dnes sa situácia podstatne zmenila. V dôsledku znižovania nákladov na jednotku produkcie, obmedzil sa styk s ošetrovateľom čo možno na najnižšiu mieru. Zvlášť u dobytky chovaného bez trhovej produkcie mlieka ale i u oviec, hlavne v stádach, kde je len produkcia jahniat bez produkcie mlieka a výrobkov z neho. Pri týchto stádach sa minimalizuje ľudský faktor a často sa stáva, že 1 pracovník obhospodaruje skupinu oviec pozostávajúcu z niekoľkých stoviek kusov. Kontakt človeka so zvieratom je tak malý, že nefyziologický stav zvierata sa spozoruje často už neskoro alebo vôbec a zvierata hynie. Z tohto dôvodu je nutné venovať pozornosť pravidelnému sledovaniu a preventívnemu pôsobeniu na stav zvierat. Základom dobrého zdravotného stavu je venovať pozornosť parazitárnym ochoreniam u oviec a kôz.

MVDr. Dušan Antalík
Kalinovo

Súčasná situácia v chove hospodárskych zvierat sa podstatne zmenila oproti 70. – 90-tym rokom minulého storočia. Zvieratá v tomto období boli chované zásadne v maštálnych objektoch pod stálym dozorom ošetrovateľov, zootechnického manažmentu ako i veterinárneho lekára. Dnes sa situácia podstatne zmenila. V dôsledku znižovania nákladov na jednotku produkcie, obmedzil sa styk s ošetrovateľom čo možno na najnižšiu mieru. Zvlášť u dobytky chovaného bez trhovej produkcie mlieka ale i u oviec, hlavne v stádach, kde je len produkcia jahniat bez produkcie mlieka a výrobkov z neho. Pri týchto stádach sa minimalizuje ľudský faktor a často sa stáva, že 1 pracovník obhospodaruje skupinu oviec pozostávajúcu z niekoľkých stoviek kusov. Kontakt človeka so zvieratom je tak malý, že nefyziologický stav zvierata sa spozoruje často už neskoro alebo vôbec a zvierata hynie. Z tohto dôvodu je nutné venovať pozornosť pravidelnému sledovaniu a preventívnemu pôsobeniu na stav zvierat. Základom dobrého zdravotného stavu je venovať pozornosť parazitárnym ochoreniam u oviec a kôz.

Z množstva parazitov, ktoré sa u oviec vyskytujú spomeniem aspoň tie najzávažnejšie, ktoré spôsobujú v stádach oviec a kôz najväčšie ekonomické straty a to jednak na produkcii ako i na samotnom úhynie zvierat. Jedným zo stálych parazitov u oviec a kôz je motolice pečenevá (fasciola hepatica), ktorá do značnej miery ovplyvňuje ekonomiku oviec. Motoliceňosť je invázne obvyčajne chronické ochorenie na pasienkoch. Pôvodcom je motolice pečenevá, ktorá sa spočiatku lokalizuje v parenchýme pečene a po skončení migrácie v žľčovodoch a žľčníku. Pri intenzívnom nakazení sa výrazné symptómy objavujú za 5-6 týždňov od prijatia vývojového štádia motolice tzv. adolescenta cez telo slimáka vo forme akútnej fasciolózy. Táto fáza je spôsobená prenikaním mladých fasciol z parenchýmu pečene do žľčovodov. Pri tomto procese vzniká aktívne krvácanie v parenchýme pečene. Tento stav sprevádzajú celkové klinické príznaky ako je depresia, rýchla únava,

zaostávanie za stádom, strata chuti do žrania a zvýšená teplota. Postihnuté ovce, najmä gravidné, pri slabšej výžive môžu uhynúť v priebehu niekoľkých dní. V chovoch oviec je v však známejšia a rozšírenejšia chronická fasciolóza. Táto vzniká bez akútnej formy po dva a pol mesiach od nakazenia, spravidla po uzatvorení oviec v jesennom období. Zvieratá chudnú, často sa striedajú hnačky a zápcha. Oblasť pečene je bolestivá, vznikajú edémy pod čelustou a pod bruchom. Toto často spôsobuje u bahníc aborty a nervové príznaky pripomínajúce vrtohlavosť. Zvieratá chudnú, často sa pridružujú infekcie, môže vzniknúť pneumónia z následných úhynom. Diagnóza sa stanoví na základe klinických príznakov ale hlavne koprologického vyšetrenia trusu ako i pitvou uhynutých resp. núdzovo zabitých zvierat. V chovoch oviec je nutné tomuto ochoreniu predchádzať a to hlavne pravidelným odčervovaním zvierat po uzatvorení do ovčína v jesennom období a pred vyhnaním na pastu na jar. Dôležitá je úprava pasienkov – meliorácie a odvodňovanie vlhkých miest na pastve, čistá voda na napájanie na pasienkoch.

Ďalším parazitom no nie tak nebezpečným ako fasciolóza je dicrocélia alebo motolice malá. Táto taktiež napáda pečeň no bez traumatizácie parenchýmu pečene. Migrácia parazita sa uskutočňuje žľčovými cestami. Týmto spôsobom nevznikajú akútne formy ochorenia ako pri fasciolóze. Avšak pri viacročnom prežívaní parazita v žľčovodoch sa ich nahromadí veľký počet, čo spôsobí zvlášť u starších oviec rozsiahle zápalové zmeny až cirhózu pečene s príslušnými klinickými príznakmi a celkovým zoslabnutím zvierata. Pri tomto parazitovi sa hynutie objaví v druhej polovici zimy najmä pri zanedbanej výžive a zoohygiene.

Závažná parazitóza, ktorá sa u oviec vyskytuje a spôsobuje veľké ekonomické straty je pásomnica tzv. moniezióza, ktorá parazituje najmä u mladých jahniat. Ochorenie vyvoláva parazit moniezia expanza, ktorá je dlhá 6-10 metrov. Moniezie parazitujú v tenkom čreve hovädzieho dobytky oviec, kôz, srnčej zveri, muflónov, jeleňov, danielov a kamzíkov. Vývoj moniezií prebieha cez pôdne roztoče. Zvieratá sa nakazia na pastve, kde spolu s trávou

skonzumujú roztoče, v ktorých sa nachádza larva moniezie tzv. cisticercoid. Cisticercoid po zožratí zvieratom sa prísavkami prichytí na sliznicu čreva a za 30-40 dní vyrastie na dospelú pásomnicu, ktorá denne narastá až 8 cm. Moniezie zapríčinja u jahniat jarno – letné epizootie. Spôsobujú veľké straty u jahniat vo veku 2 až 8 mesiacov. Prvé príznaky sa objavujú v polovici mája a hynutie nastáva v júni až auguste. Pre jahňatá je nebezpečné spásanie prvej trávy po skončení zimy v blízkosti ustajňovacích priestorov a v okolí stohov. Príznaky ochorenia pri slabej invázii parazita sú nevýrazné. Pri silnej invázii sa objaví alergická enteritída a hnačka. Nasleduje inapetencia (nechutenstvo), chudnutie, slabosť, anémia, nervové poruchy so záškľbmi svalov, manéžovitými pohybmi, strata reaktivity na okolie, agónia a úhyn. Diagnóza sa potvrdí na základe koprologického vyšetrenia ale hlavne pitvou uhynutých zvierat.

Terapia:

Pri terapii spomenutých parazitóz používame perorálne alebo injekčné preparáty. Najpoužívanejšie sú prípravky na báze albendazolu. Ten sa používa na liečbu gastrointestinálnych a pulmonálnych nematodóz, ako i na terapiu cestodóz-Moniezia spp. A tiež trematodóz-Fasciola hepatica, Dicrocoelium dendriticum. Albendazol má ovocidný účinok (ničí vajíčka pôvodcov) čím obmedzuje kontamináciu pasív. Kontraindikovaný je v prvej tretine gravidity.

Preparáty napr. VERMITAN 2,5 % susp.-dávkovanie 7,5mg/kg ž.hm. t.j. 3ml/10kg ž.hm. ALBENDAVET 1,9% susp.-dávka 5mg/kg ž.hm. t.j. 2,5ml/10kg ž.hm. FASCIOLÓZA 7,5mg/kg ž.hm. t.j. 4ml/10kg ž.hm. OCHRANNÉ LEHOTY: mäso 7 dní, mlieko 4 dni IVOMEC super-je to ivermektín potencionovaný clorsulonom, má veľmi dobrý účinok na ekto aj endoparazity vrátane Fasioly, avšak je neúčinný na Moniezio. Jeho nevýhodou sú aj dlhé ochranné lehoty a nesmie sa používať u zvierat ktorých mlieko je určené na ľudský konzum. Dávkovanie-0,5ml/25kg ž.hm.

Profylaxia:

Odčervovanie prevádzame 2 krát ročne na jar a na jeseň v prípade potreby častejšie. V chovoch so stálym výskytom moniezií sa preventívne zaoberáme niekoľkoročným sledovaním vzniku ochorenia. Evidujeme prvý kontakt jahniat s pastvou a od toho dňa za 25až30 dní podávame liečivo, ktoré potom za ďalších 25až30 dní zopakujeme. Posledná dehelmintizácia sa prevedie 50 dní po ukončení pasenia. Jahňatá mladšie ako jeden mesiac sa neodčervujú. Doporučuje sa jahňatá nevyháňať na mokré pasienky t.j. skoro ráno, prípadne po daždi. □

Plemenárska inšpekcia SR v chovoch oviec a kôz

Na plemenitbu v chove oviec a kôz na území Slovenska dohliada Plemenárska inšpekcia SR. Plemenárska inšpekcia Slovenskej republiky Nitra (ďalej len PI SR) v zmysle zriaďovacej listiny vykonáva štátny plemenársky dozor na úseku šľachtenia a plemenitby hospodárskych zvierat v Slovenskej republike v rozsahu vymedzenom zákonom č. 194/1998 Z.z. o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Prvoradým cieľom je preventívne a výchovne pôsobiť na kontrolované subjekty, a to predovšetkým nariadením odstránenia zistených nedostatkov, prípadne uložením pokuty v správnom konaní. Ďalším z cieľov je pravidelnými, opakovanými a cielenými kontrolami vniesť do povedomia chovateľov zákonnosť pri chove hospodárskych zvierat (ďalej len HZ) predovšetkým odhaľovanie nepovolenej plemenitby v chovoch a tým dosiahnuť zníženie jej výskytu.

Ing. Ivan Richter,
Ing. Ján Turčan, PhD.,
Plemenárska inšpekcia SR Nitra

Kontrolná činnosť v úžitkových chovoch je zameraná na zisťovanie a evidovanie pôvodu hospodárskych zvierat, poskytovanie údajov týkajúcich sa pôvodu, identifikácie a miesta určenia zvierat a kontrolu prirodzenej plemenitby. Podľa § 18 ods. 4 plemenárskeho zákona – „na prirodzenú plemenitbu možno použiť len plemenníky, na ktoré bolo vydané osvedčenie o použití na plemenitbu“. Znamená to, že chovateľ by mal aj vo svojom úžitkovom chove viesť evidenciu pôvodu, ktorá zahŕňa vedenie pôvodu zo strany matky pri jahničkách a kozičkách určených na obnovu základného stáda a vedenie pôvodu plemenníkov v prirodzenej plemenitbe. Chovateľ musí používať v plemenitbe plemenné barany, alebo capy

s vydaným potvrdením o pôvode a osvedčením o použití v plemenitbe. Kontrolovaný subjekt je povinný poskytnúť inšpektorom údaje týkajúce sa pôvodu, identifikácie a miesta určenia zvierat, t.j. odkiaľ získal zvieratá do chovu, či nákupom, alebo presunom z inej farmy a kam odsunul, alebo komu odpredal zvieratá z chovu a pod. Uvedené informácie môže chovateľ preukázať z Individuálneho registra oviec a kôz na farme, z Hlásení zmien oviec a kôz, Dokladov o premiestnení oviec a kôz, Osvedčení o použití na plemenitbu, prípadne aj z účtovnej evidencie stavov zvierat. Pri inšpekčných kontrolách sa vykonáva aj fyzická kontrola označovania zvierat, ktorá je prvoradou podmienkou na identifikáciu kontrolovaných zvierat.

V kontrolnom roku 2013 bolo v SR celkovo vykonaných 452 inšpekčných kontrol (ďalej len „IK“), v chovoch HZ. Z toho 164 IK v chovoch oviec, čo predstavuje 36,28 % z cel-

kového počtu kontrol. V 48 prípadoch došlo k porušeniu zákona, čo predstavuje 29,27 % z celkového počtu IK v chove oviec. V chove kôz bolo vykonaných 52 IK, čo predstavuje 11,5 % z celkového počtu kontrol. K porušeniu zákona došlo v 10 prípadoch, čo predstavuje 19,23 % z celkového počtu kontrol v chove kôz.

Inšpektori PI SR sa najčastejšie stretávajú s nedostatkami vo vedení evidencie a s tým spojenými problémami poskytnúť pri kontrole hodnoverné údaje o pôvode a mieste určenia zvierat. Vo väčšine prípadov bola príčina v tom, že fyzický stav zvierat v chovoch nezhodoval so stavom zvierat vedeným v CEHZ. Z toho vyplýva, že chovatelia nevenujú dostatočnú pozornosť zasielaniu údajov o zmenách v stavoch zvierat do CEHZ, resp. pri zaslaní výpisov chybných dát uvedené nezrovnalosti ďalej neriešia. Z pohľadu PI SR je závažným nedostatkom to, že kontrolované subjekty počas plemenitby nemali dostatočný počet plemenných baranov na fyzický počet bahníc. Obdobná situácia je aj v chove kôz. V regióne Pracoviska Banská Bystrica bol počas pripúšťacieho obdobia zo 42 IK zistený uvedený stav až v 25 prípadoch, čo predstavuje 60 %. Na základe týchto výsledkov možno sčasti vysloviť podozrenia, že chovatelia vykonávali aj čiernu plemenitbu, keď popri plemenných baranoch nechali pôsobiť aj baranov bez potvrdení o pôvode a osvedčení na plemenitbu, ale po nahlásení inšpekčnej kontroly boli tieto barany zo stáda odsunuté. Chovateľ by mal dbať počas pripúšťania na to, aby podľa miestnych chovateľských podmienok a štruktúry stáda pripadlo na jedného plemenného barana 40 bahníc a na jedného plemenného capa 45 kôz. Nedostatočný počet plemenníkov v plemenitbe má aj na základe skúseností PI SR veľký vplyv na životnosť samotných plemenných baranov a na nízku plodnosť stád. Sú známe prípady úhynov baranov počas pripúšťania z dôvodu ich fyzického vyčerpania.

Na základe vyššie uvedených poznatkov z kontrolnej činnosti sa uskutočnilo stretnutie vedenia PI SR Nitra a ZCHOK, na ktorom sa zúčastnení dohodli, že v roku 2014 budú počas pripúšťacej sezóny inšpektormi vykonávané aj kontroly bez ohlásenia so zameraním najmä na odhaľovanie čiernej plemenitby v úžitkových stádach oviec a kôz. Napriek prevažne profesionálnemu prístupu väčšiny chovateľov a zlepšujúcej sa kvalite stád oviec, sa inšpektori PI SR neustále stretávajú s nedostatkami spôsobenými skôr zlyhaním ľudského faktora, neznalosťou zákona a absenciou osvetly najmä u menších chovateľov a to nielen u oviec, ale vo všetkých chovoch hospodárskych zvierat. Len spoločne dohodnuté postupy všetkých zainteresovaných organizácií a ich vzájomná spolupráca môžu viesť k zlepšeniu situácie v živočíšnej výrobe na Slovensku. □

Seč 2013

V dňoch 8.-9.11.2013 sa v Seči (Česká republika) konalo už tradičné stretnutie chovateľov spojené s Medzinárodnou konferenciou chovateľov oviec a kôz. Pozvanie od českých kolegov na toto podujatie prijal aj náš Zväz. Slovenskú delegáciu, pod vedením riaditeľa ZCHOK Ing. Slavomíra Reľovského tvorili Ing. Anna Kováčiková (PD Liptovské Revúce), Ing. Ľubomír Kulla (RD Oščadnica) a Ing. Július Šutý (ZCHOK). Prvý pracovný deň mal veľmi bohatý program. V sérii doobedňajších prednášok popredných českých odborníkov si účastníci konferencie vypočuli zaujímavé informácie k systému štátnych podpôr, vedeniu ústrednej evidencie, metodike kontroly zdravia, problematike genotypizácie a overovania parentity oviec, poznatky z kontrolnej činnosti ČPI. Doobedňajší program bol uzavretý vyhlásením najlepších chovateľov oviec a kôz. Ocenenia víťazom odovzdal predseda SCHOK Ing. Vít Mareš a Ing. Richard Konrád. Poobedňajší program prvého dňa konferencie bol blokom zameraným viac na špecifické odborné témy, zvlášť pre chovateľov oviec a zvlášť chovateľov kôz.

Ing. Július Šutý
ZCHOK na Slovensku- družstvo

Odprezentované a prediskutované boli otázky využitia inseminácie oviec a kôz, perspektívy šľachtiteľskej práce, odhady plemenných hodnôt, problematika

príbuzenskej plemenitby, možnosti využitia počítačových simulácií a programovania v procese šľachtienia oviec a kôz, zefektívnenie toku dát v rámci kontroly užitočnosti, niektoré problémy v oblasti veterinárnej a výživárskej v chove kôz. Záverom pracovnej časti dňa

Z rokovacej miestnosti

Rokovacia miestnosť plne obsadená

Úvodné slovo predsedu SCHOK

Ocenenie najlepších chovateľov

bolo rokovanie chovateľských klubov oviec a kôz. Vo večerných hodinách sa konalo spoločenské posedenie pre všetkých účastníkov konferencie. Vo veľmi príjemnej atmosfére v neformálnych rozhovoroch mali zástupcovia ZCHOK

možnosť prediskutovať tak s vedením SCHOK ako aj priamo s českými chovateľmi problémy, ktoré máme spoločné. Veľmi frekventovanou témou bola otázka systému štátnych podpôr na chov oviec a kôz, ale aj problematika vzájomného obchodu s plemenným materiálom, registrácie zvierat v plemenných knihách, možnosť spolupráce pri propagácii chovu oviec a kôz.

V sobotu program pokračoval prednáškami k aktuálnym témam, rokovaniami v sekciách, ukážkou jatočnej rozrábky a spracovania jahňacieho mäsa (v podaní už aj na Slovensku dobre známeho pána Františka Kšánu), zasadnutiami chovateľských klubov.

Konferencia v Seči mala veľmi vysokú odbornú aj spoločenskú úroveň. Získané poznatky určite ocenili nie len českí chovatelia, ale aj zástupcovia ZCHOK získali veľa inšpiratívnych myšlienok a cenných poznatkov, ktoré budú tlmočiť slovenským chovateľom. □

Výživa koz v období březosti, porodu, poporodním období a začátku laktace

V současné době je mezi chovateli pestré zastoupení plemen koz, ať už původních spíše s kombinovanou užitkovostí nebo jednostranně šlechtěných nejčastěji na mléčnou produkci. Z velké části je to genetika, která dává kozám predispozice k vysoké užitkovosti. Dalším z rozhodujících ukazatelů je výživa.

Kamila Procházková

poradce v chovu a výživě, kravicky@email.cz

Výživa je základním prvkem welfare. Spokojená zvířata by měla naprostou většinu dne trávit příjem potravy (všimněte si, že i „procházení“ se po pastvině je za jediným účelem), pitím a odpovídáním spojeným s přezývkáním.

Kozy jsou aktivnější, mají rychlejší metabolismus a vyšší potřebu sušiny v poměru k metabolické velikosti těla, než třeba ovce a krávy (3,5–5% z celkové hmotnosti, tj. u 50 kg kozy až 2,5 kg sušiny). Kozy jsou také schopné lépe využít vysoký podíl vlákniny v objemných krmivech díky poměrně vysokému zastoupení bacherových mikroorganismů v objemném bacheru, který je relativně větší než u ostatních přežvýkavců.

Přesto, že kozy preferují kamenité pastviny před bohatým lučním porostem (listí a mladé výhonky stromů jsou pro ně delikatesou), nelze je obdývat jako nenáročnou (což je obecně rozšířený mýtus), kterým stačí horší podmínky, zanedbaná pastvina a minimální péče. A to obzvláště v období pro budoucí chovatelský úspěch nejdůležitějším – období gravidity, porodu a začátku laktace.

Seřazení odpovídající krmné dávky neznamená jen výstup čísel z počítačového programu, ale komplexní znalost životních podmínek zvířat, způsobu ustájení, možnosti krmivové základny, fáze reprodukčního cyklu atp.

Krmiva musí být kvalitní, dieteticky nezávadná. Obsah živin v krmivu musí zajistit kromě zachovné dávky i přídavek na očekávanou produkci, což jsou v tomto případě zvýšené nároky na konci březosti a nástup laktace. Jedná se o období, které se neobejde bez přídávky jaderných krmiv. Ideální je tvořit směs ze sůstupců jak energetických, tak bílkovinných zdrojů.

Seno je nezastupitelným dietetickým krmivem. Je nutné si ale již v době sklizně uvědomit, že kvalita sena je stěžejní, obzvláště je-li přes zimu jediným objemným krmivem, které máme k dispozici. Často se upřednostňuje větší množství sklizené hmoty a to v mylném dojmu, že kvantita nahradí kvalitu. Ale sáhneme si do svědomí, opravdu sklízíte na seno v pravou chvíli, správně sušíte a skladujete? Za určitých okolností je vhodnější vyrábět z rostlinné hmoty (víceleté trávy, jetelotrávní směsi, jeteloviny) senáž, která má jednoznačně lepší využitelnost živin a je šťavnatým a chutným krmivem. Při troše snahy a šikovnosti je možné vyrobit i pro malé chovatele senáž vysoké kvality. Ideální je kombinace obou typů krmiv. Na druhou stranu kukuřičná siláž není v období březosti a porodu nejideálnější krmivem pro svůj vysoký obsah kyselin.

Významnou složkou krmné dávky jsou vhodné minerální vitamínové doplňky. Jejich potřeba se odvíjí od zastoupení jednotlivých krmiv, oblastí, kde byla pěstována (liší se jejich obsah v půdě) a fázi reprodukčního cyklu. V solných lizech obvykle není dostatečné množství na pokrytí zvýšené potřeby v obdobích zátěže, jako je zabřezávání, vyšší stádium březosti, porod a začátek laktace. Vhodným způsobem doplnění minerálních látek a vitamínů je speciální směs, kterou je schopen, s ohledem na potřeby zvířat a finanční možnosti chovatele, doporučit zkušený výživský poradce.

Nedostatečné množství minerálů a vitamínů ve výživě vede ke zhoršení reprodukce a vývoje plodů. Kůzlata se rodí s nedostatkem minerálů, to se projeví slabšími a méně životaschopnými kůzláty, celkově náchylnějšími ke zdravotním problémům (průjem, zakrslost). O deficitu významných minerálů a vitamínů se lze dozvědět z biochemického rozboru krve. Také o něm může vypovídat vzhled zvířete, zvláště srsti.

Dobrý, ale ne vždy dostačující obsah minerálních látek a vitamínů je v zelené píce. Ta obsahuje karoteny, vitamíny C, E K a vitamíny skupiny B.

Technologie krmení a krmná dávka musí umožnit všem zvířatům dostatečný příjem krmiva a také pitné vody. Dostatečný zdroj kvalitní napájecí vody musí být dostupný i při pastevním způsobu chovu. Laktující koza denně potřebuje 3,5 kg vody na 1 kg sušiny přijatého krmiva. Nedojeví koza má spotřebu 2 kg vody.

Závěrem podzimu by již většina zvířat, u kterých to bylo žádoucí, měla být březí. Vhodná doba k zapouštění je jakmile hmotnost koziček dosáhne 65–70 % živé hmotnosti v dospělosti, což u raných plemen je již v pěti až osmi měsících věku, u pozdějších plemen od dvanácti měsíců věku. Přesto se časné zabřezávání nedoporučuje, organismus matky je příliš zatížen a při porodu v 15 měsících věku není stále dostatečně vyvinutý. Často již tuto ztrátu nedožená a nedosáhne tedy cílové hmotnosti. Vhodnější je připouštění až další rok, kdy se lze mít silnou a zdravou matku s vyšší užitkovostí a životaschopnější kůzlata. Potřeba živin u prvnicek je vyšší než u dospělých, které mají ukončený růst. Dostatečný vývin budoucí matky je podmínkou k bezproblémovému průběhu březosti.

Denní pohyb po pastvině nebo alespoň ve výběhu je vhodný pro posílení svalů, dýchacího a oběhového systému. Dobrá kondice usnadňuje průběh porodu a schopnost pečovat o mládě. Období březosti můžeme rozdělit do dvou fází, které se liší potřebou a schopností příjmu živin.

Období od začátku do 90. dnů březosti

Krmí se běžná udržovací krmná dávka, pokud koza stále dojí, podává se přídavek jádra dle užitkovosti. Důležité je věnovat pozornost výživě již v době zapouštění, kdy podprůměrná výživa může způsobit nedokonalé uhnízdění zárodku v děloze a následné ztráty embryí. První čtyři dny gravidity rozhodují o nidaci. Při nedostatečné pastvě je proto dobré doplnit menší množství jaderných krmiv (0,25 kg).

Jestliže je zanedbatelná užitkovost nebo se přestává dojit, lze použít seno, které se neskřízelo za ideálních podmínek a je nižší výživné hodnoty (sklizené „přezrálé“, druhá seč), ale ne nižší kvality! Vhodný je přídavek okopanin.

Při překrmování zvířat je nebezpečí vysokého BCS! Následné problémy se mohou projevit při porodu nebo těsně po něm. Kondici je nutno sledovat již v předcházejícím období a přizpůsobit jí složení krmné dávky. Obvykle však dojící zvířata, zvláště jsou –li chována na pastvině problémy s překrmováním nemají. Při víceplodé březosti (využití ultrazvuku, zkušenosti z předchozích porodů) je i v tomto období, dle aktuální kondice a zdravotního stavu, možno přikrmovat 0,2–0,3 kg jaderných krmiv.

Období nad 90. dnů do konce březosti

V tomto období obvykle končí laktace, a začíná stání na sucho. Začátek stání na sucho je odvislý od plemene i užitkovosti jednotlivých zvířat. Jedná se o období cca 8 až 6 týdnů před porodem. Některá zvířata se zasuší samovolně, po zabřeznutí u nich dojde k prudkému poklesu mléka až zastavení laktace. U jiných zvířat je potřeba snížit obsah živin v krmné dávce – přestat podávat jaderná a šťavnatá krmiva a upravit dojení. K zasušení by mělo dojít nejpozději 6 týdnů před porodem. Udává se i kratší doba (4 až 3 týdny před porodem), je však na zvážení, jestli je dostatečná k regeneraci organismu a množství nadojeného mléka stojí za to. S přípravou je potřeba začít včas, zvláště u vytrvale dojících koz. Začíná se postupně omezovat užitkovost jaderného krmiva, až se úplně vypustí a přechází se k dojení 1x denně přibližně po dobu 1 týdne. Poté přejdeme k jednorázovému zasušení všech koz: nepodává se jaderné krmivo, přestane se dojit. Během tohoto období je nezbytná pravidelná denní kontrola zvířat, nedochází-li ke změně tvaru nebo teploty vemene (obvykle 3.–5. den po ukončení dojení). V tom případě je nutné jeho úplné vydojení a opakování postupu až do úplného zasušení. Zanedbání kontroly může být příčinou mastitidy a onemocnění vemene po porodu.

Dochází k regeneraci hlavně mléčné žlázy, ale také k přípravě organismu na zátěž v podobě porodu, následné produkce mléka a s tím souvisejícího zvýšeného nároku na přijaté množství krmiva. Na to musí být připraven i trávicí trakt, obzvláště bacherové mikroorganismy. S přikrmováním se začíná cca 6 týdnů před porodem. Intenzivní růst plodu (v po-

sledním měsíci 80% své hmotnosti) je velkým nápor-
em na organismus matky. Krmivo má největší vliv
na porodní hmotnost plodu, který zabírá prostor
v břišní dutině. Snižuje se objemové množství při-
jatých krmiv a stravitelnost. Vhodnější než okopa-
niny je podávat v této době jaderné krmivo v podobě
obilných šrotů nebo mačkaných obilovin. Využití
živin je vyšší a méně zatěžuje trávicí trakt než celé
nenarušené zrno. Příjem objemných krmiv se snižuje
a tu je ideální prostor pro již zmiňovanou senáž,
která je lépe přijímána. Podmínkou je její vynikající
kvalita. Zvolíme-li náhradu sena senáží, je potřeba
množství navýšit o cca 30% v porovnání s množ-
stvím sena. Velmi vhodným dietetickým krmivem je
lehce stravitelné luční seno. Přibližně 2 týdny před
porodem je nutno pokrýt potřebu živin, která odpoví-
dá přibližně požadavkům, jako kdyby koza dojila
2 kg mléka (v praxi vycházíme z očekávané užítko-
vosti), tj. až 0,7 kg jaderných krmiv. Jako prevence
hypokalcemie není vhodné vojtěškové seno a jiná
krmiva s vysokým obsahem vápníku. Krmnou dávku
je nutné obohatit nejen o živiny, ale i potřebné vi-
tamíny a minerální látky.

Porod a začátek laktace

Po porodu podáváme lehce stravitelná, dietetic-
ky nezávadná krmiva. Ve srovnání s ostatními hos-
podářskými zvířaty mají kozy delší trávicí ústrojí,
které na jedné straně umožňuje lepší zhodnocení
krmiv s vyšším obsahem hrubé vlákniny, na druhé
straně doba průchodu krmiva zažívacím traktem je
delší (až 7 dní), takže plesnivá nebo jinak sekun-
dárně znehodnocená krmiva jim mohou způsobit
vážné dietetické a zdravotní problémy.

Vhodným doplňkem může být nápoj z otrub,
povařeného lneného semínka a melasy. Ale pozor!
Často je v populární literatuře doporučováno podá-
vání nápojů i několik dnů a teprve potom následuje
podávání běžných krmiv. Toto je postup s ohledem
na princip trávení přežvýkavců a složení bacherové
mikroflóry nevhodný. Výrazně naruší vyváženost
zastoupení jednotlivých bacherových mikroorga-
nismů, adaptace na běžné krmivo je pak velmi po-
malá a pro organismus se tento stav stává velice
zatěžujícím až nebezpečným.

Zanedbání kvalitní výživy bezprostředně po poro-
du může vést k mnoha následným komplikacím. Kromě
metabolických onemocnění je to imunosuprese,
hypokalcemie, hypomagnesemie, pomalejší rege-
nerace rodidel, vyšší vnímavost k původcům zánětů
mléčné žlázy, snížená odolnost parazitům atp.

V důsledku nižší schopnosti přijmout před poro-
dem větší množství objemu koza nestačí přijmout
potřebné množství krmiva, trpí nedostatkem ener-
gie a hubne. Jedná se o tzv. negativní energetickou
bilanci (NEB), kdy výdej na zvyšující se produkci je
větší než příjem. Mírná NEB je přirozená a normál-
ní. Běžný pokles hmotnosti za první 2 měsíce je 3-5
kg, poté by se měla začít hmotnost zvedat. K prud-
kému poklesu kondice dochází, čerpá-li příliš živin
z vlastních rezerv (tvorba mléka z energetických zá-
sob). Nedosahuje tak vysokého vrcholu a produkce
rychleji klesá (snížení dojitosti se projeví až odbou-
ravá tukové zásoby).

Prevencí je navykání na jaderná krmiva před poro-
dem a navýšení energetických, lehce stravitel-

ných krmiv v krmné dávce (ječmen, oves, otruby),
kvalitní luční seno, na jaře nezapařeně zelené kr-
mení. Po porodu je potřeba zkoncentrovat krmnou
dávku (!!! dodržet podíl objemných krmiv), kontro-
lovat zdravotní stav a příjem krmiva. Přidávat jádro
lze dokud koza reaguje zvyšováním užítkovosti, ob-
vykle je to do 2-3 týdnů po porodu.

Promyšlenou krmnou dávkou lze předcházet
mnoha metabolickým onemocněním vyskytujícím
se v tomto pro kozy velmi náročném období:

Ketóza

U koz může nastat již v posledním měsíci břez-
losti u matek s více plody. Dojde k poklesu glukózy
v krvi, v důsledku štěpení tělesného tuku k vzestupu
ketolátů, které prochází placentou. To může být
nebezpečné pro vyvíjející se plody. Přichází nechut-
nost, zpomalení trávení, horší koordinace, uleh-
nutí, poruchy CNS, jater.

Dojde-li ke ketóze v počátku laktace, nastá-
vá pokles mléčné produkce, zvíře čerpá ze zásob
v játrech v podobě glykogenu, po jejich vyčerpání
z tělesného tuku, vnikají ketolátky, zvíře je malát-
né, nežere, při stání přešlapuje, ulehá. Ketolátky
se objevují v krvi, moči (acetonový zápach při mo-
čení), mléce. Dochází k poškození jater (tuková
degenerace). Denně se dojí, aby nedošlo k zánětu,
ale mléko se vylévá, není vhodné ani ke zkrmování
kůzlátům.

Pomocí je podání „rychlé“ dotace energie – pro-
pylenglykol, glycerol (vhodné i před porodem); i.v.
podání glukózy; melasa, glukopur, cukr (s cukrem
opatrně – riziko acidózy) Významná je dotace ener-
gie a některých minerálních látek v podobě rozlič-
ných krmivářských doplňků, které jsou bezpečnější
a vyváženější než „domácí recepty“. Na trhu je širo-
ká nabídka komerčních nápojů v různých cenových
relacích. Pro kozy lze využít i přípravky určené pro
skot, kdy se jedna dávka rozdělí cca na třikrát.

Acidoza

Toto onemocnění je způsobeno vysokým příjmem
lehce stravitelných sacharidů a nízkým obsahem
vlákniny. Častou příčinou bývá dobrý úmysl cho-
vatele koze „přilepšit“ a podávat tak pečivo nebo
sladké ovoce. Dochází ke zpomalení bacherové
činnosti, změně zastoupení bacherové mikroflóry.
Následuje nechutenství, průjem, vyčerpání a další
komplikace.

Nadmutí

Rychlé, nebezpečné onemocnění. Dochází
k nadměrné tvorbě plynů, zvětšení objemu bacho-
ru, tlaku na okolní orgány, kolikové bolesti, apatie.

Hypokalcemie a poporodní paréza

Příčinou je porucha regulace metabolismu váp-
níku po porodu. Vysoké vylučování vápníku do ko-
lostra vyvolává výrazný pokles koncentrace vápníku
v krevní plazmě (omezená resorpce ze střeva i znač-
ně omezené uvolňování vápníku ze skeletu). Vzniká
náhle a má akutní průběh. Mezi příznaky patří ne-
chutenství, slabost, potácivá chůze, svěšení ušních
boltců, ulehnutí, celková skleslost a apatie nebo
naopak krátkodobé vzrušení a neklid. Postupně
vzniká paréza pánevních končetin, ulehnutí a zvíře

se nemůže se postavit, postupně ztrácí vědomí
a vzniká koma. V počátku pomůže podání komerč-
ních preparátů, případně podání kalcia i.v., hořčičk
působí proti křečím.

U koz s vícečetnou březostí se mohou příznaky
hypokalcemie objevit i 1-3 týdny před porodem, kdy
dochází k rychlé kalcifikaci kostí plodu.

Laktace

Po zdárně proběhlém porodu, překonání prv-
ních dní a mlezivového období se rychle zvyšuje
užitkovost zdravých matek.

Obecně platí stále pravidlo kvalitního, dietet-
icky nezávadného krmení bohatého na živiny. Po-
třeba krmiv pro kozy vychází z technologie chovu,
možností místních krmivových zdrojů a z kalkulo-
vané fyziologické potřeby zvířat. U koz s převážně
zimním kozlením nastává vrchol laktace mezi 40.–
70. dnem laktace, takže je většinou nutné přikrmo-
vat koncentrovaným krmivem. Podíl sušiny jádra by
neměl překročit 40%. Dusíkatými látkami se nesmí
překrmovat, protože bílkoviny ani aminokyseliny se
v těle neukládají, vyloučení přebyteků je náročné na
energii a může se prohlubovat energetický deficit.

Dojeným kozám by se měl do krmné dávky zařa-
dit přídatek **vápníku**, který je ve vysokém množství
vylučován do mléka.

Optimální poměr živin v krmné dávce se odráží
i na zastoupení mléčných složek. Překrmováním
dusíkatými látkami se zvyšuje obsah močovin
v mléce (kromě překrmování dochází i k prokrmo-
vání – plýtvání ne zrovna levným bílkovinným jad-
erným krmivem). Pokles mléčného tuku může pouka-
zovat na nedostatek vlákniny.

V zimním období tvoří základ krmné dávky za
objemná krmiva seno, popřípadě senáž, dále jaderná
krmiva a okopaniny. Při přechodu na letní krmnou
dávku postupujeme pozvolna, před vyhnáním na
pastvu nakrmíme senem, aby docházelo postupně
k navykání. Předkládáme-li zelené krmení, mělo by
být čerstvé a nezapařeně. Na začátku pastevního
období by se měl přidávat zejména **hořčičk**.

Přídatek jádra se kozám obvykle podává na do-
jírně, což zajistí klid zvířat během dojení. Vždy musí
ale předcházet příjem objemného krmiva. Jaderné
krmivo nesmí být podáváno nalačno, zvyšuje to
značné riziko acidózy. Na 1 l mléka se přidává 0,15-
0,25 kg jádra. Chce-li chovatel dosáhnout uspo-
kojujících výsledků v množství nadojenout mléka
a v obsahu jeho složek, které jsou významným uka-
zatelem při dalším zpracování mléka, je vhodné na
základě rozboru dostupných krmiv provést výpo-
čet krmné směsi. Dosáhne se optimálního poměru
energie a dusíkatých látek v krmné dávce.

V pastevním chovu je průběh jednotlivých fází
princiálně stejný. Je potřeba zohlednit rozdílné
podmínky ustájení a potřebu energie tak povýšit
a 25%.

Cílem chovatele je zdravá koza dosahující vysoké
produkce a uspokojujících reprodukčních paramet-
rů. Je třeba se zaměřit hlavně na krmení, sledování
hmotnosti a kondice, ale také na celkovou zoohy-
gienu a welfare. Úspěšný chov je založen na dobré
zvládnutém managementu, dobré znalosti ekono-
mické situace podniku, krmivové základny, zdravot-
ního stavu a genetického potenciálu stáda. □

Uznávacie konania o uznanie štatútu rozmnožovacieho chovu oviec a kôz

Ing. Július Šutý

ZCHOK na Slovensku - družstvo

Dňa 6.11.2013 sa na žiadosť chovateľa **EOK AUSTRALIAN SLOVAKIA s.r.o.** uskutočnilo uznávacie konanie chovu oviec plemena ousantská ovca na chov rozmnožovací. Predseda ŠR menoval na uznávacie konanie komisiu v zložení Ing. Július Šutý (predseda komisie, ZCHOK), Ing. Dušan Apolen (CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá). Za RVPS Trnava sa uznáva-

EOK Krakovany

Farma Zliechov - hodnotiaci komisia

cieho konania zúčastnili MVDr. Peter Letovanec a Ing. Ivan Uváčik, za PSSR š.p., RS Trnava Ing. Peter Pieč a p. Peter Janšák. Uznávacia komisia na základe fyzickej obhliadky stáda, súhlasného stanoviska RVPS Trnava, po splnení podmienok uvedených v zápisnici z uznávacieho konania schválila štatút RCH oviec menovanému chovateľovi.

Dňa 7.11.2013 sa na žiadosť chovateľa **FARMA Zliechov s.r.o.** uskutočnilo uznávacie konanie chovu kôz plemena durínska koza na

Farma Zliechov

chov rozmnožovací. Predseda ŠR menoval na uznávacie konanie komisiu v zložení Ing. Július Šutý (predseda komisie, ZCHOK), Ing. Dušan Apolen (CVŽV Nitra, ÚH Trenčianska Teplá). Za RVPS Púchov sa uznávacieho konania zúčastnil MVDr. Ján Pastorek. Uznávacia komisia na základe fyzickej obhliadky stáda, súhlasného stanoviska RVPS Púchov, po splnení podmienok uvedených v zápisnici z uznávacieho konania schválila štatút RCH kôz menovanému chovateľovi.

Uznávacie pokračovania o uznanie štatútu šľachtiteľského chovu oviec

Ing. Július Šutý

ZCHOK na Slovensku - družstvo

Dňa 22.11.2013 sa na žiadosť chovateľa **Agrochov Liptov s.r.o.** uskutočnilo uznávacie pokračovanie rozmnožovacieho chovu oviec plemena suffolk na chov šľachtiteľský. Predsedníčka VK pri MPRV SR ŠR menovala na uznávacie pokračovanie komisiu v zložení Ing. Július Šutý (predseda komisie, ZCHOK), p. Peter Vároš (PS SR š.p., RS Liptovský Mikuláš), MVDr. Ján Stupka (RVPS Liptovský Mikuláš). Rozbor stáda na základe výsledkov kontroly úžitkovosti prezentoval p. Marián Kubín (PS SR š.p., RS Liptovský Mikuláš). Predvedených bolo 38 ks plemenných bahníc a 15 ks plemenných jariet. Všetci členovia uznávacej komisie, na základe výsledkov KÚ, fyzickej obhliadky stáda, súhlasného stanoviska RVPS Liptovský Mikuláš sa vyjadrili za uznanie štatútu ŠCH oviec menovaného chovateľa.

Dňa 29.11.2013 sa na žiadosť chovateľa **Agramil-FARM s.r.o., Mojš** uskutočnilo uznávacie pokračovanie rozmnožovacieho chovu oviec plemena oxford down na chov šľachtiteľský. Predsedníčka VK pri MPRV SR ŠR menovala

na uznávacie pokračovanie komisiu v zložení Ing. Július Šutý (predseda komisie, ZCHOK), p. Marián Kubín (PS SR š.p., RS Liptovský Mikuláš), MVDr. Milan Hrico (RVPS Žilina). Rozbor stáda na základe výsledkov kontroly úžitkovosti prezentoval p. Peter Vároš (PS SR š.p., RS Liptovský Mikuláš). Predvedených bolo 43 ks plemenných bahníc a 2 ks plemenných baranov. Všetci členovia uznávacej komisie, na základe výsledkov KÚ, fyzickej obhliadky stáda, súhlasného stanoviska RVPS Žilina sa vyjadrili za uznanie štatútu ŠCH oviec menovaného chovateľa.

Farma Zliechov-kompleť zostava

Agramil Farm Mojš-uznávacia komisia

Agrochov Liptov-uznávacia komisia

Šampion výstavy Agrokompex 2013

Chovatel: Majer Choseň Ladice,
plemeno hnědá koza krátkosrstá, línia Herman

Najfotogenickejšie zvierá výstavy AX 2013

Chovateľ: CVŽV Nitra, plemeno valaška, línia Juráš

Foto: Slovenský Chov®